O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KUTUBXONASI
N1-52
2004-2005

ЯНГИ ЙИЛ ҲАММАМИЗГА МУБОРАК БЎЛСИН!

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2004-yil, 1-yanvar • № 1 (3728)

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Авваламбор, мана шу файзли оқшомда байрам дастурхони атрофида жамулжам бўлиб, янги йилни кутиб олаётган сиз, қадрли юртдошларимни ушбу қутлуғ айём билан муборакбод этишдан бахтиёрман.

Шу ҳаяжонли дақиқаларда барчамиз кириб келаётган янги йилни катта орзу-умидлар билан қарши олар эканмиз, шу билан бирга, якунига етаётган йилда бошимиздан кечирган муҳим воқеаларни ҳам беихтиёр хаёлимиздан ўтказамиз.

Очиқ тан олишимиз керак — ўтиб бораётган йил юртимиз учун осон бўлгани йўқ. Эришилган ютуқларимиз билан бир қаторда биз ўз олдимизга қўйган кўпгина марраларга етиб боришда анча қийинчилик ва тўсиқларга дуч келдик, айрим муаммоларни ечиш оғир кечди.

Айниқса, иқтисодиётимизнинг етакчи тармоғи бўлган қишлоқ хўжалик соҳаси учун ноқулай келган об-ҳаво ва табиий иқлим машаққатларини енгиб ўтишга, бу йилги ҳосил учун жуда кўп меҳнат қилишга тўғри келди.

Шуларга қарамасдан, 2003 йил Ўзбекистон тарихида кенг миқёсдаги ислоҳотларни амалга ошириш, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш йўлидан изчил олға бориш йили бўлди, деб айтишга барча асосларимиз бор.

Бу ўзгаришлар, аввало, юртимизда бўлаётган катта бунёдкорлик ва ободончилик ишларида, иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги ўсиш суръатларида, одамларнинг ҳаёт шароити сезиларли даражада яхшиланиб бораётганида, миллий валюта — сўмимизни мустаҳкамлаш, унинг эркин алмашувини таъминлашда ўз ифодасини топмоқда.

Бундай ижобий ҳолат айниқса халқимиз учун муҳим аҳамиятга эга бўлган инфляциянинг кескин камайишида, нарх-навонинг жиловланишида яққол намоён бўлмоқда. Бу кўрсаткич 2002 йилда 21 фоизни ташкил этган бўлса, жорий йилда 4 фоиздан ошмагани ҳам буни исботлаб турибди.

Ватанимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори юксалмоқда, хорижий шериклар билан ҳамкорлигимиз кўлами ва самарадорлиги, уларнинг мамлакатимиз иқтисодиётига киритаётган инвестициялари ҳажми ортиб бормоқда.

Бир сўз билан айтганда, 2003 йилда иқтисодиётимизнинг барча соҳаларида қўлга киритган натижаларимиз, ҳеч шубҳасиз, Ўзбекистонимизнинг куч-қудрати ва салоҳиятини оширишга, эркин демократик жамият барпо этишга, халқимизнинг ҳаётини юксалтиришга муносиб ҳисса қўшди, десак, асло хато бўлмайди.

Бунинг боисини — аввало диёримизда сақланиб келаётган ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий барқарорликда, миллати,

тили, дини ва эътиқодидан қатъи назар, одамларимизнинг онгу тафаккурида юртимиздаги тинч ва осуда ҳаётни ҳимоялаш керак, тинчлик учун курашиш керак, деган тушунчанинг тобора кучайиб бораётганида кўришимиз зарур.

Бунинг боисини — мана шу муборак заминда яшаётган инсонларнинг кескин ўзгариб бораётган дунёқараши, ҳаётга фаол муносабатида, мамлакатимизда ва ён-атрофимизда рўй бераётган воқеаларга дахлдорлик туйғуси, бугунги ва эртанги кунга бўлган ишончида, деб қабул қилишимиз даркор.

Мен ана шундай эзгу мақсад ва муддаоларимизни амалга оширишнинг ижодкори ва бунёдкори бўлмиш сиз, азиз юртдошларимга, шу йўлда қилаётган фидокорона меҳнатингиз учун, ҳаётимизни янгилаш, ҳеч кимдан кам бўлмаган даражага етказиш ишига қўшаётган ҳиссангиз учун яна бир бор барчангизга таъзим қилишни ўзимнинг бурчим, деб биламан.

Муҳтарам юртдошлар!

Саноқли дақиқалардан сўнг курантлар садоси юртимизга янги — 2004 йил кириб келганидан дарак беради.

Биз янги йилда жамиятимизнинг барча соҳаларини ислоҳ қилиш ва эркинлаштириш жараёнларини давом эттириш, аввало, изланиш, тадбиркорлик ва ишбилармонлик ҳаракатларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, бу тоифанинг ҳаётимиздаги таъсири, улуши ва самарасини ошириш ҳисобидан ҳам давлат, ҳам оила, ҳам инсон иқтисодини юксалтириш мақсадини ўз олдимизга қўймоқдамиз.

Биз ҳаёт тажрибамизда ўзини оқлаган ибратли анъанага амал қилиб, янги йилни мамлакатимизда Меҳр ва мурувват йили деб эълон қилганимиз мустақиллигимизнинг биринчи кунларидан бошланган сиёсатимизнинг мантиқий давоми экани ҳам сизларга яхши аён, деб ўйлайман.

Бу борада бизнинг мақсадимиз — мана шу эзгу ва савобли ишларимизга давлат идоралари ва жамоатчилигимизнинг эътиборини жалб қилиш, барча юртдошларимизни бу хайрли ишга баҳоли қудрат ўз ҳиссасини қўшишга даъват этиш, аҳолимиз, айниқса, ёшларимизнинг қалби ва онгида инсоний қадриятларни мустаҳкамлашдан иборат.

Ишончим комилки, бағрикенг халқимизга Яратганимизнинг ўзи ато этган азалий фазилатлар — ногиронлар, етим-есир ва бева-бечораларнинг бошини силаш, қаровсиз ва ёлғиз кексаларга, муҳтож оилаларга ёрдам ва кўмак бериш каби олижаноб аломатлар янги йилимизда янада ёрқин намоён бўлади.

Мен, бугунги фурсатдан фойдаланиб, барча ватандошларимизга қарата, азизларим, бир-биримизни асраб-авайлайлик, бир-биримиздан меҳримизни дариғ тутмайлик, меҳр-оқибатли бўлайлик, деб даъват қилмоқчиман. Бу даъват мана шу саховатли заминимизда истиқомат қиладиган инсонларнинг, бутун жамоатчилигимизнинг юрагига етиб боради ва акс садо беради, деб ишонаман.

Муҳтарам ватандошларим!

Мана шу бетакрор ва шукуҳли лаҳзаларда барчангизни бағримга босиб, сиз, азизларимга ўз ҳурмат-эҳтиромимни билдириб, самимий тилакларимни изҳор этмоқчиман.

Янги йилда энг эзгу орзуумидларингиз рўёбга чиқсин!

Янги йил ҳар қайси оила ва хонадонга яхшилик, бахту саодат, файзу барака олиб келсин!

Кексаларимизнинг умрини, ёшларимизнинг бахтини берсин!

Ватанимиз тинч, халқимиз омон бўлсин!

Янги йил барчамизга муборак бўлсин!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

БОРЛИҚНИ ЧУЛҒАЙДИ ЖАННАТИЙ ИФОР

Умрим бўғотига қор тушди неча,
Лайлак қорлар ёғди афсона айтиб.
Ҳаётимга янги йил кирган кеча
Ҳар гал болалигим учратдим қайтиб.

Кумуш тeракларнинг бир учларида
Кумуш исирғадай қолган варраклар,
Бир ҳовуч нур ўйнаб кулгичларида
Ўсмирлигим келар ҳар йил дараклаб.

Оллоҳдан мўъжиза кутган гўдакдай
Тутсам она тақдир этакларидан,
Қор босган тоғлардан сайраб какликдай
Йилларим чиқар қиш эртакларидан.

Кўзим-ла эркалаб ғунча қизларни
Дилбар сингилларим манглайин ўпдим.
Шамолдай айланиб дала-тузларни,
Гуллар япроғига шудринглар сепдим.

Қорхат олиб келган кемтик болакай —
Остонамда турар шошқалоқ элчи.
Анҳор сукутида чалиб оқар най
Вақт деган ғанимат ғаройиб йўлчи.

Ёғоч дарчаларнинг зулфинларида
Мурғак қўлларимнинг тафти товланар.
Кўкка ўрлаган тут ажинларида
Ўн тўрт кунлик ой ўтовланар.

Қизийди гап-гаштак, ҳангома, гурунг,
Танчада биқирлаб қайнайди қумғон.
Кимдир "Кунтуғмиш"дан ўқий бошлар сўнг,
Ернинг илдизига туташади жон.

Борлиқни чулғайди жаннатий ифор,
Оппоқ камалакдан қамашади кўз.
Замин сукутида гувлайди бедор
Юрак — кул ичида тирилган Қақнус.

Ойдин ҲОЖИЕВА

2004 ЙИЛ — МЕҲР ВА МУРУВВАТ ЙИЛИ

ЧИН ИНСОН МАТЛАБИ

* **МУСУЛМОНЧИЛИКНИНГ БОШ ФАЗИЛАТЛАРИ**
* **РУҲИЯТ ИҚЛИМЛАРИДА**

Биз мусулмон халқмиз. Мусулмончилик — бизнинг ҳаётий аъмолимиз. Ҳар қандай мусибатга, ҳаётнинг ҳар қандай оғир синовига сабр қила оламиз. Лекин кимдир бизни номусулмонликда айбласа, уни кечиришимиз маҳол. Сабаби битта: биз ҳақли равишда инсондаги барча эзгу фазилатларни шу биргина сўз — мусулмончилик билан боғлаймиз.

"Мен олижаноб хулқларни камолга етказиш учун юборилдим"-дейилади ҳадиси шарифда. Мана шу муборак ҳадис мазмунидан аниқ бўладики, пайғамбар алайҳиссаломнинг элчи қилиб юборилишларидан кўзланган бош мақсад инсон ахлоқини комил бир мақомга кўтариш бўлган.

Олижаноб хулқ, комил ахлоқ тушунчалари замирида катта маъно бор. Инсонлар ўртасидаги яхшилик ва ёмонлик, меҳр-оқибат ва зулм-адоват, ҳалол ва ҳаром, гуноҳ ва савоб — булар инсон ахлоқининг даражасини белгиловчи омиллардир. Худди шу тушунчаларга муносабатига кўра инсонни ахлоқли ё ахлоқсиз деймиз. Муборак ҳадиси шарифда таъкидланишича: "Мезон тарозусига қўйиладиган амалларнинг энг тош босадигани яхши хулқдир".

ҒИШТДАН ОЛИНГАН ИБРАТ

Аждодларимиз саховатни ўз ҳаётларининг мазмуни, деб билишган. Етим-есир, бева-бечора, фақир-мискинларга саховат қилиш — мусулмончиликнинг муҳим шартларидан. Бинобарин; мусулмон одам ўзидаги мол-дунёни Яратганнинг унга ато этган омонати, дея қабул қилади. Бу омонатнинг ҳаққи эса — уни бошқалар билан баҳам кўра билиш.

— Саховатни кимдан ўргандинг?-сўрашган экан Ҳотамтойдан.

— Ғиштдан, - деган экан у.

— Ие, ғиштдан ҳам бир нарсани ўрганиб бўларканми?

— Сиз ҳеч ҳашарда қатнашганмисиз? - саволга савол билан жавоб берган экан Ҳотамтой. - Одамларнинг бир-бирига ғишт узатганини кўрганмисиз? Эътибор берганмисиз: қўлингиздаги ғиштни узатсангиз, ўрнига бошқаси келади. Агар ғиштни узатмай, олиб қолсангиз, сизга бошқа ғишт узатишмайди. Шу ҳолни кўриб фикр қилдим: бойлик ҳам шундай. Агар уни эзгуликка сарфласангиз, Худои таоло бундан ҳам зиёдасини ато этади. Хасислик қилсангиз, бундан на ўзингиз баҳра топасиз, на бошқалар.

Таъсирли ҳикоят! Шундай эмасми? Аслида саховат ҳам катта илм. Уни ҳам ўрнида қилиш керак. Ҳазрат Навоийнинг фикрича, қорни тўққа таом, усти бутга кийим бериш — кундуз куни қуёшга ёрдам бераман деб шам ёқиш даражасида нодонлик. Сўрамагунча бермаслик, бергандан кейин миннат қилиш ҳам саховатга кирмайди. Арзон обрў топиш, ўзини, топган бойлигини кўз-кўз қилиш ниятида қилинган харажатнинг, миқдори қанча бўлишидан қатъи назар, саховатга дахли йўқ.

Давоми иккинчи бетда.

ТИЛАК

Ҳар кундан инсоннинг умиди улуғ,
Ҳар кундан ҳидоят кутиб яшайди.
Ўтар йил, биз сенга қиламиз қуллуқ,
Янги йил лаб очган гулга ўхшайди.

Янги йил, сен янги қўшиқ бўлиб кел,
Болам қувончига бешик бўлиб кел,
Тинчлик сабосига эшик бўлиб кел,
Хуш тилак азалдан нурга ўхшайди.

Бу дунё ҳар тонгда офтобдан ёруғ,
Дил эса ҳикматли китобдан ёруғ,
Остонанг сен қилган савобдан ёруғ,
Дуо ол, у тоза дурга ўхшайди.

Битмаган юмушинг армон овози,
Янги қудрат берсин янги йил сози,
Осмонни ёритсин бахтнинг парвози,
Аё дўст, ҳар дилда булбул яшайди.

Янги йил биз борар нур бекат бўлсин,
Кўнглимиз кўшкида гул бекат бўлсин,
Она-юрт тоабад ҳур бекат бўлсин,
Ҳар одам Ҳақ берган умрин яшайди,
Янги йил лаб очган гулга ўхшайди.

Маҳмуд ТОИРОВ

МАНГУ ЛАҲЗАЛАР СЕҲРИ

Ўтган йил якуни мумтоз қўшиқларимиз шинавандаларига ниҳоятда файзли мусиқа оқшомини туҳфа этди. Консерваториянинг муҳташам залида Ўзбекистон халқ артисти, мумтоз қўшиқлар ва мақомларнинг моҳир ижрочиси Муножот Йўлчиева "Эй, мутриб" деб номланган концерт дастурини намойиш қилди. Ноёб овоз эзгу туйғу ва тафаккур, маҳорат билан уйғунлашса, гўзал бир мўъжиза намоён бўлишини залга йиғилганлар чуқур ҳис қилдилар.

Мақомларнинг сайқал топиб бориши, замонлар оша авлоддан авлодга ўтиши бевосита унинг ижрочилари салоҳияти ва истеъдодига боғлиқ. Шу маънода Муножот Йўлчиева мақом ижрочиларимиз орасида ўзига хос услуби, ижро талқини билан бу мумтоз санъатни дунё саҳнасига дадил олиб чиқди, чет элда мухлислар орттирди.

— Миллий куйларимиз, мақом мусиқаси саҳнада жонли ижро этилиши лозим, — дейди Муножот Йўлчиеванинг устози Шавкат Мирзаев. — Мусиқа сермазмун мумтоз ғазалларимиз руҳига ҳамоҳанг бўлиши керак. Бунга эришиш учун ғазалнинг ҳар бир сўзи шундай жаранглаши керакки, у хонанданинг овоз имкониятларини янада очсин ва ғазал маъносини тўкис ифодалай олсин. Шундагина бу ашула юракдан жой олади.

Ҳақиқатан ҳам концертда М.Йўлчиева ашулаларини фақат жонли овозда ижро этди. Биз тингловчилар ва хонанда ўртасида эркин мулоқотнинг гувоҳи бўлдик. Ҳатто кутилмаганда мухлислардан бири ўзи хоҳлаган ашулани ижро этиб беришини сўради. Бундай ҳолатни биз одатда эстрада концертларида учратмаймиз. Шуни айтиш керакки, тингловчиларнинг ашула ва куй сеҳридан завқланаётганлари уларнинг юз-кўзларидан маълум эди. Ҳатто ёш болалар ҳам мусиқани шовқинсиз жим тингладилар.

Давоми бешинчи бетда.

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА ЙИҒИЛИШИ

"Туркистон" саройида Наврўз умумхалқ байрамига бағишлаб ўтказиладиган "Азиз она юртим наволари" эстрада қўшиқлари фестивали ташкилий қўмитасининг йиғилиши бўлди. Йиғилишда ташкилий қўмита аъзолари билан бирга санъат ва маданият ўқув юртларининг раҳбарлари, оммавий ахборот воситалари ходимлари қатнашдилар.

Тадбирда сўзга чиққан "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси бош директори ўринбосари А.Жабборов, бирлашма бўлим бошлиғи А.Раҳимов, Бастакорлар уюшмаси раиси Р.Абдуллаев, Консерватория ректори вазифасини бажарувчи К.Азимов, Ҳамза номидаги санъат коллежи директори Б.Матёқубов ва бошқалар фестивал давомида профессионализмга алоҳида эътибор қаратиш лозимлигини таъкидладилар.

Фестивал доирасида ўтадиган эстрада қўшиқлари танловининг савияси юқори даражада бўлишини таъминлаш мақсадида санъат ўқув юртларида, хусусан, Консерватория, Ҳамза номидаги санъат коллежи ва эстрада-цирк коллежида саралаш танловларини ўтказишга келишиб олинди.

Алишер Навоий номидаги Наманган вилоят театрида "Иффатини асраган аёл" икки пардали мусиқали драманинг премераси бўлиб ўтди.

Асар қаҳрамонларининг руҳий кечинмалари, ботиний кайфиятлари, пиеса замиридаги эзгулик, яхшилик ва ёмонлик, муҳаббатта содиқлик тушунчалари ҳаётий талқинлар асосида

ЯНГИ ТОМОША

ўз ифодасини топган. Режиссёр ва актёр Рустам Маъдиев мазкур драмани Фаридиддин Атторнинг "Аёл садоқати" ривояти мотивлари асосида ёзган. Режиссёр Маъруфжон Ниёзов саҳналаштирган спектаклдаги асосий ролларни Ўзбекистон халқ артисти М.Убайдуллаев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар К.Расулова, О.Тожибоева, артистлар М.Абдуллаев, Д.Қодирова, А.Тожибоев, Е.Жўраев, М.Мусабоев ва бошқалар ижро этишган.

ТАРАДДУД

Икки минг тўртинчи йил мамлакат адиблари учун ўзига хос сана бўлиб қолишига шак-шубҳа йўқ. Негаки, худди шу йилда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг 70 йиллиги кенг нишонланади. Байрам арафасида бўлиб ўтган фаоллар йиғинида шу ҳақда фикр юритилди.

— Ёзувчилар уюшмаси оғир замонларда ҳам имкони борича собитлик билан ҳаракат қилди, — деди Пиримқул Қодиров, — Наср, назм кенгашлари олдига қўйган вазифаларни сидқидилдан уддалади. Абдулҳамид Чўлпоннинг "Кеча ва кундуз" романи уюшмада ўқилиб, нашрга тавсия этилганини биламиз. Шунингдек, Ойбек романлари ва бир қанча жиддий асарлар тақдири худди шу масканда белгиланган эди. Миллатни уйғотиш ишига уюшма катта ҳисса қўшди. Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов каби шоирларнинг миллий руҳдаги шеърлари Истиқлол адабиётини бошлаб бергани бор гап.

Оқсоқол адиб Ҳамид Ғулом фикрича: "Уюшма адабиёт равнақи йўлида беқиёс хизмат қилди. Шу нуқтаи назардан, унинг мақоми юксак эканлиги шубҳасиз". Адибнинг таъкидлашича, улар мансуб авлод вакиллари 1937 йили Усмон Носир таваллудининг 25 йиллиги тадбирида Абдулла Қодирий, Абдулҳамид Чўлпонларни кўришга муваффақ бўлганлар.

Усмон Азим сўзини Чўлпон айтган ҳикматли ибораДан бошлади. "Адабиёт яшаса — миллат яшайди", — деди у. — Демак, адабиёти ўлган халқнинг яшашга ҳаққи йўқ. Бозор иқтисодиёти шароитида адабиётни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш керак. Хусусан, китоб чиқариш масаласи, қалам ҳақини кўпайтириш каби жиҳатлар назардан қочирилмаслиги лозим.

Азим Суюн уюшма қошида имтиёзли нашриёт ташкил этиш ҳақидаги таклифни ўртага ташлади. Носир Фозилов Ёзувчилар уюшмаси тарихи ҳақида китоб тайёрлаб нашрдан чиқариш тўғрисида таклиф киритди. Тўра Сулаймон эса вилоятларда яшаб ижод қилаётган қаламкашлар юбилейларини ўтказиш, уларга эътибор қаратиш масаласига урғу берди.

Уюшма раҳбари, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов билдирилган таклиф-мулоҳазалар инобатга олиниши ҳақида сўзлади. Унинг таъкидлашича: йигирманчи аср шеърияти ва насри антологиялари тузилади, вилоятларда адабиёт байрамлари ўтказилади — хуллас, мамлакат адиблари уюшманинг етмиш йиллигини қайноқ меҳнат, хуш кайфият ила қаршилайдилар.

Фаоллар йиғинида шоирлар Абдураззоқ Обрўй, Назира Ўроқова, насрнавис Абдурашид Нурмуродов Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолигига қабул қилиндилар. Абдураззоқ Обрўй уюшманинг Ҳарбий-ватанпарварлик кенгаши раислигига тасдиқланди.

ОМАД ЁР БЎЛСИН, "СОНАТА"!

Навоий шаҳридаги "Фарҳод" маданият саройида ташкил этилган "Соната" ансамбли янги йил арафасида пойтахтимиздаги рус академик драма театри саҳнасида янги шоу дастурини намойиш этди. Концертлар пайтида зал ҳар сафар томошабинлар билан тўла бўлди.

Шуни айтиш керакки, бу ансамбл ҳали ёш бўлишига қарамай, чет элларда ҳам мухлислар орттириб улгурган. "Славутичнинг олтин кузи" (Украина), "Витебскда славян бозори" (Белоруссия), "Қора денгиз бўйида" (Ялта), "Дўстлар давраси" (Қозоғистон) каби танлов ва фестивалларДаги муваффақиятли иштироки шундан далолат беради. 2003 йили эса Санкт-Петербургда ўтган "Нева камалаклари" халқаро фестивали "Соната"га катта шуҳрат келтирди. Кучли хореографик жамоалар сафида фестивалда қатнашган "Соната"чилар шундай юксак маҳорат намойиш этдиларки, ансамбл жамоаси ҳаваскорлардан иборат эканига ҳайъат аъзолари ва томошабинлар анчагача ишонмадилар. Шубҳасиз, ансамблнинг бундай ютуғида унинг раҳбари Марина Харитонованинг хизматлари катта. "Соната"нинг ўзига хос томони шундаки, гўзал эстрада композициясидаги рақсларга мураккаб акробатик элементлар уйғунлашиб кетган. Уларнинг дастурларини кўриб, ижрочилар шунча куч-ғайратни, шижоатни қаердан олаётганларига ҳайрон қолади киши. Ўрта гуруҳ ижросидаги "Африка", "Қуёшли кунда", катта гуруҳ ижросидаги "Севги меҳроби", "Ўзбекистоннинг ёшлиги" рақслари фикримиз далилидир.

Айниқса, маданият саройининг яккахон ижрочиси Шерзод Давроновнинг чиқишлари томошабинлар учун совға бўлди. Шерзоднинг шарқ ва ғарб услублари уйғунлашган ўзига хос ижроси табиийлиги, самимийлиги билан мухлисларни мафтун этди.

Шу йилнинг январ ойида "Соната" Германияда ўтадиган "Рақслар чўққиси" номли халқаро хореографик форумда республикамиз санъатини намойиш этади. Мазкур рақс байрамида қирқдан ортиқ давлатдан жамоалар қатнашиши кўзда тутилмоқда. Юртдошларимизга бу ўзига хос синовда омад тилаб қоламиз.

Насиба ШОМУРОТОВА

ЧИН ИНСОН МАТЛАБИ

Давоми. Боши биринчи бетда.

Чинакам саховат жамият аъзолари ўртасида меҳр-оқибат зиёда бўлишига сабаб бўлади. Бойлари саховатли, фақирлари қаноатли бўлган заминга файзу барака ёғилади. Зеро, саховат ҳам, қаноат ҳам мусулмончиликнинг муҳим шартларидан. Модомики аждодларимиз ҳар бир ашёдан, ҳатто ғиштдан ҳам ибрат олган, шу орқали ўзларида юксак фазилатларни тарбиялаган эканлар, биз — авлодлар уларга муносиб бўлишимиз, дунёга очиқ кўз билан қарашимиз керак. Президентимиз янги 2004 йилни Меҳр ва мурувват йили деб атаганларида жамиятда ана шундай эзгу фазилатларга эътибор янада кучайиши зарурлигини назарда тутганлар.

ҲАЛОЛНИНГ ТОМИРИ ТОҒДАЙ...

Дунёдаги айрим халқларда ҳалол ва ҳаром деган тушунчалар мавжуд эмас. Ҳатто уларнинг тилида бу тушунчаларни ифодалайдиган сўз ҳам йўқ. Ибрат оларли жиҳати: бугун шундай халқлар ҳам биздаги мусулмон тамаддуни сирларини, ўрта асрлардаги юксак тараққиёт сабабларини чуқур ўрганиб, бундан тегишли хулоса чиқариб, ривожланишнинг юксак босқичига кўтарилмоқда. Биз эса бу ҳақиқатга энди-энди мустақиллик шарофати билан қайта мурожаат қиляпмиз.... Аждодлар меросини ўрганиш, уларнинг бебаҳо ўгитларига амал қилиш заруратини тобора чуқурроқ англаяпмиз.

Отам 80 ёшга кирдилар. Ҳаётнинг аччиқ-чучугини хўп тортганлар. Иккинчи жаҳон урушининг оғир синовларига бардош бериб, Россия ўрмонларидан Япониягача бўлган машаққатли йўлни босиб келганлар. Менга ва бошқа фарзандларига кўп такрорлайдиган сўзлари: "Болаларим, ҳалолнинг томири тоғдай, боши қилдай бўлади. Унинг қилдай бошини кўрган ёвузлар осонгина янчиб ташлайман, деб ўйлайди. Томири тоғдай эканини билмайди-да... Ҳаромнинг эса боши тоғдай, томири қилдай бўлади. Кўринишда гўё ундан зўри йўқдай. Лекин...

томири "чирт" этиб узилиб кетганини ўзи ҳам билмай қолади. Ҳалол яшанглар, болаларим, ҳалол яшанглар!"

Ҳалол яшаш — мусулмончиликнинг бош шарти. Бинобарин, мусулмончилик гапириладиган гап эмас, яшаладиган ҳаёт. Унчалик катта бўлмаган тажрибамда отамнинг мазкур ўгитлари кучини кўп синадим. Ҳалолликни ҳаётий аъмоли деб билган инсонларнинг оғир синовларга дуч келсалар-да, хайрли оқибат топганларини, ҳаром дунё топиб, ўзини унутган кимсаларнинг эса хор ва забун бўлганларини кўрдим. Зеро, олий ҳакам — вақт ҳамма нарсани ўз ўрнига қўяр экан. Чиқарган хулосам: ҳалол одамгина юксак ахлоқ эгаси, ҳалолликни шиор қилган инсонгина чин мусулмондир.

ХУДПАРАСТ БУТПАРАСТДАН ҲАМ ТУБАН

Мусулмончилик ботил эътиқодни инкор этади, инсонни жаҳолатдан қутқариб, маърифатга етаклайди. Табиийки, инсондай мукаррам зотнинг ўз қўли билан ясаган бутга сиғиниши — жаҳолат. Шунинг учун ҳам мусулмончиликда бундан қайтарилган. Айрим инсонларга хос бир иллат бор: худпарастлик. Яъни ўзига бино қўйиш, ўзини бенуқсон ҳисоблаш, бошқалардан устун қўйиш. Бу —жамиятни пароканда қиладиган, одамлар ўртасидаги оқибатга путур етказадиган жудаям ёмон иллат. Бу ҳақда ҳазрат Навоий шундай ёзади:

Ул санамға сажда қилсам, зоҳиди худбин, не айб,
Бутпараст ўлмоқ кўп ортуғроққи бўлмоқ худпараст.

Таъкидлаш керакки, бу байтда ҳазрат Навоий зинҳорбазинҳор бутпарастликка даъват қилаётганлари йўқ. Худбинлик, худпарастликнинг нечоғлик оғир иллат эканлигини таъкидлаяптилар. Бинобарин, худпарастлик — Иблис хислати. У ўзига бино қўйганлигидан "Мен ўтдан яралганман, балчиқдан яратилган Одамга сажда қиламанми?!" деб Яратганнинг амрини инкор этди. Натижада бўйнига тавқи лаънат осилди. Бутпарастлик эса нодонлик бўлса-да, Иблис хислати эмас, инсонга хос бўлган хусусият. Бундай одам бугун бўлмаса эртага ўз жаҳолатини англаши, ҳақиқатга келиши мумкин. Лекин худпараст ўзига танқидий нуқтаи назардан қарай олмайди, ҳатто ўзига бино қўйишнинг иллат эканлигини-да англаб етмайди. Шунинг учун ҳам худпарастлик — бедаво дард. Навоий шунга ишора қиляпти.

Мусулмон халқимиз асрлар давомида аҳли сунна вал-жамоа эътиқоди бўйича яшаб келади. Яъни пайғамбар алайҳиссаломнинг суннатларига эргашиш ва жамоат билан бирга бўлиш — эътиқодимиз асоси. Пайғамбаримизнинг Ҳақ элчиси сифатида юборилишларидан кўзланган бош мақсад, юқорида таъкидланганидек, инсонлардаги эзгу хулқларни камолға етказиш бўлган. Шунинг учун ҳам унга эргашиш —комиллик йўли. Шу боис Зокиржон Фурқат ул зотнинг пайравларида юришга даъват этади:

Агарчи бўлмасанг пайравларида
Муҳаммадға қани умматлиғ отинг.

Яъни пайғамбар алайҳиссаломдек комил ахлоқ эгаси бўлишга интилмасанг, қандай асосга кўра ул зотга умматликни даъво қиласан? Ул зотдан ўрнак олиб яша, - демоқчи шоир.

Қайд этилганидек, эътиқодимизнинг иккинчи шарти — жамоат билан бўлиш. Умуман мусулмончиликда жамоатдан, жамиятдан четда бўлмасликка чақирилади. Ҳадиси шарифда: "Одамларнинг яхшиси бошқаларга манфаати етадиганидир", - дейилишининг сабаби ҳам шунда. Ҳазрат Навоийнинг

Юз жафо қилса менга,
бир қатла фарёд айламон,
Элга қилса бир жафо, юз
қатла фарёд айларам —

деган сўзлари мана шундай эътиқод самараси:

Эл-юрт манфаати учун бирор яхши амални қилар экан, бу орқали инсон, биринчи навбатда, ўзига яхшилик қилган бўлади. Чунки бу амали унинг номини шарафларга буркайди, яхши от қолдиришига сабаб бўлади. Ҳазрат Навоий таъбири билан айтганда:

Нафъинг агар халққа
бешакдурур,
Билки, бу нафъ ўзунгга
кўпракдурур.

Бу фикрнинг ҳақлигига Навоийнинг ўз ҳаёти ёрқин мисол. Бинобарин, улуғ мутафаккир бир умр эл-юрт ғами билан яшади. Халққа кўп нафъ келтирди. Асрлар ўтса-да, муборак номи эзгулик тимсоли бўлиб қолишининг сабаби шунда. Мана элга манфаат келтиришнинг, чин мусулмон бўлишнинг фойдаси.

* * *

Маълум бўладики, мусулмончиликнинг бош фазилати — ахлоқ. Зеро, чинакам ахлоқ инсонни комил бир мақомга кўтаради. Жамият маънавияти шу орқали юксалади. Мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ Президентимиз раҳбарлигида исломий қадриятларни тиклашга алоҳида эътибор берилганлиги ва бунга оғишмай амал қилинаётгани сабаби шунда.

Ҳаёт курашлардан иборат. Бугун мусулмончилик ниқобида террорчилик билан шуғулланаётган, бу орқали жаҳон аҳлига муқаддас динимизни ёмонотли қилаётган гуруҳлар ҳам, афсуски, бор. Мамлакатимизда ислом маънавияти ривожига беқиёс ҳисса қўшган улуғ алломалар меросини ўрганиш, уларнинг хоклари ётган табаррук заминни обод қилиш ишига давлат сиёсати даражасида эътибор қаратилаётгани бежиз эмас. Буни Президентимиз Ислом Каримов яқиндагина Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний юбилейида сўзлаган нутқида қуйидагича изоҳлади: "Мен Ўзбекистон тарихидаги шу каби олижаноб ишларни халқимизнинг нафақат мамлакатимиз, балки бутун дунёда ислом динини асраш ва ҳимоялашга қўшаётган ўзига хос ҳиссаси, динимизга нисбатан турли бўҳтонлар уюштираётган, унинг обрўсини тўкишга уринаётган кучларга қарши аниқ

ва амалий жавоби, деб қабул қилишингизни истардим".

Мусулмончиликка эътибор — азалий қадриятларимизга эътибор. Комил ахлоқ мусулмончиликнинг бош фазилати бўлгани учун ҳам мамлакатимизда ёш авлодни шу руҳда тарбиялашга давлат сиёсати даражасида аҳамият беріляпти. Зеро, комил ахлоқли инсонлар қанчалик кўп бўлса, жамият маънавияти шунчалик юксалади.

Нурбой ЖАББОРОВ

Шариф ЮСУПОВ:

ЮРАК ИНТИЛИШДАН ТОЛМАСИН

Ҳаётимизнинг барча жабҳаларида эврилишлар даври бўлган 2003 йилда ҳаётим қувончли воқеаларга бой, ижодим сермаҳсул бўлди, десам муболаға бўлмас. Аввало, "Тарих ва адаб бўстони" номли каттагина китобим босмадан чиқди. Унда энг яқин тарихимизни янгича кўзқараш асосида таҳлил этишга ҳаракат қилганман. Китобдан, шунингдек, адабиётимизнинг Муҳйи, Ҳазиний, Чустий каби ижодий мерослари кам ўрганилган йирик намояндалари ҳақидаги тадқиқотлар ҳам жой олган.

Бундан ташқари, республика газета ва журналларида бир қанча мақола ва тақризларим эълон қилинди. Улар ўтмиш ва ҳозирги давр адабиётимизнинг долзарб муаммоларига бағишланган. Ўзим фаолият кўрсатаётган Ўзбекистон Миллий университети "Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти" кафедраси аъзоларининг кўп йиллик меҳнати самараси бўлган олий ўқув юртлари

Янги йил тилаклари

учун ушбу даврга оид дарсликни яратиш ишида қатнашдим. Бу ҳам тез орада ўқувчилар қўлига бориб етади деган умиддаман.

Кириб келган янги 2004 йилда ҳам режалар оз эмас. Узоқ вақтдан бери шуғулланиб келаётган мавзуимда "Фурқат олами" номли йирик монографияни тугаллаш арафасида турибман. Қўқон хонлиги тарихига, шу хонлик ҳудудида иш кўрган йирик шахслар фаолиятига оид изланишларим ҳам давом этмоқда. Бу йил мазкур йўналишда аниқланган янги материалларни эълон қилдириш ниятидаман. Хусусан, мамлакатимиз архивларида хонликнинг сўнгги ҳукмдори Худоёрхон ва унинг аждод-авлодлари ҳақида олиб борилган изланишлар натижасида топилган кўпдан-кўп янги ҳужжатлар ва маълумотлар ўқувчиларни бефарқ қолдирмаса керак.

Истагим: янги йилда ҳам бебаҳо бойлигимиз — юртимиз тинчлиги бардавом бўлсин. Мамлакатимизда Президентимиз раҳнамолигида олиб борилаётган хайрли ишлар янада юксак самаралар бераверсин. Янги йил ижод аҳли учун жаҳоний аҳамиятга эга асарлар яратиладиган йил бўлсин. Олимларимиз интилиш, изланишдан толмасин. Илм-фан соҳасида янги юқори марраларга эришайлик. Энг муҳими, ҳар бир юртдошимиз хонадонига файз-барака ёғилсин.

Матназар АБДУЛҲАКИМ

ДИЙДОР КЎПРИГИ

Тез-тез йўлга чиқиб турасизми?

Темир йўлга-чи?

Уфққа туташ пўлат излар сизга дунёнинг нақадар кенг, нечоғлик тор эканлигини эслатиб туради. Жаҳоннинг турли нуқталари бир-бирлари билан чамбарчас боғлиқлигини ёдингизга солади темир йўллар. Оҳиста чайқалиб бораётган қаторлар силсиласидан иборат шаҳарча фуқароси эканлигингиз, бу қанча давом этишидан қатъи назар, сизни самовий ифтихор туйғуларига ғарқ қилади. Истаймизки, бу йўл ҳаливери тугамаса. Ялт-юлт қолиб кетаётган ўтлоқлар, тоғлар, водийлар, шаҳарлар, қишлоқлар... уларга бир мунча юксакроқдан боқиб, елиб ўтиб кетаверсангиз... кетаверсангиз...

Темир йўлдан кетаётганингизда, аксар, ғаройиб бир ҳол юз беради. Хусусан, уйқудан уйғонаётганингизда, аниқроғи, уйқудан уйғониб бўлиб ён верингизга аланглай бошлаганингизда. Кўзларингизга ишонмайсиз. Поезд, гўё, қайтиб кетаётганга, тескари йўналишда елиб бораётганга ўхшайди. "Ё пирай, дейсиз, — ғафлат қурсин. Нима бало бўляпти, ўзи!" Кўзларингизга ишониб ёхуд ишонмай сўрайсиз: "Қаёққа кетяпмиз, ўзи?" Ҳамроҳларингиз елка қисишади. Қаёққа йўлга чиққан бўлсак, ўша ёққа, деган ифода пайдо бўлади қиёфаларда. Ғаройиб фуқаролардир поезд деб аталмиш мамлакат фуқаролари. Ҳаммаси бир томонга қараб кетишаётган бўлишади-ю, манзиллари,мақсадлари турлича. Бироқ бу ҳол уларни довдиратмайди. Якдилликларига ҳам путур етказмайди. Улар, гарчи поезд деган мамлакатга вақтинчалик фуқаро бўлишса-да, бир нарсани аниқ билишади: то манзилларига етгунча уларнинг тақдирлари мана шу темир изларга, мана шу бир саф бўлиб тизилган уйлардан иборат елиб бораётган шаҳарчанинг тақдирига боғлиқ. Демак, миллатидан, динидан, ирқидан, дунёқарашидан, ёши, давлати, савлатидан қатъи назар, мана шу поезднинг ўз манзилига эсон-омон етиб боришидан манфаатдордирлар.

Аслида, нафақат Ватан, балки бутун курраи замин ҳам нимаси биландир мана шу поездга ўхшаб кетади. Афсуски, биз бу монандликни кўпда ҳис қилавермаймиз. Акс ҳолда бир-бирларимиз билан яна ҳам ҳамжиҳатроқ, яна ҳам жипсроқ бўлармидик?

Мана шундай сафарлар пайтида темир йўл кўприклари алоҳида бир ёруғ таассурот қолдиради. Уларнинг масофалари саноқли қулочлардан иборат эканлигини англаб турсангиз-да, биласиз: мана шу кўприклар бўлмаса, сиз босиб ўтмоқчи бўлган неча минглаб фарсаҳ йўлнинг аҳамияти йўқолган бўлур эди. Бу кўприклар нол сифрига мазмун бағишлаб турган аниқ рақамларга ўхшаб кетади. Сиз гарчи уларнинг устидан яшин тезлигида ўтиб кетсангиз ҳам, аниқ пайқайсиз: чексиз йўлларнинг тақдирини кўприклар белгилайди. Яъни, мана шу кўприклар бўлсагина бу йўллар бор, кўприклар бўлмаса, бу йўллар йўқ. Вассалом.

Астраханда бўлганимда, билдимки, биргина ушбу шаҳардаги Идилнинг икки қирғоғини туташтириб турган кўприкларнинг сони юз элликта экан. Шунда хаёлимга келган: кўприклар сони икки қирғоқдаги одамларнинг бир-бирларига талпиниш қудратига мутаносибдир.

Бизда ҳам юраклар бир-бирларига талпиниб келганлиги айни ҳақиқат. Бироқ уларни туташтирувчи азамат кўприклар қуришни Истиқлол бошлаб беряпти. Бу тўнғич кўприк. Дарвоқе, Хоразмда "Тўнғич кўприк бўлади" деган нақл ҳам бор. Бу дегани, узилган алоқаларни ёши улкан одам бағри кенглик қилиб, қайта тиклаб беради, деганидир. Бу кўприк бизларни улуғвор манзилларга отлантираётган, ҳар иккала маънодаги Тўнғич кўприкдир. Шунинг учун ҳам бу кўприк юракларимиздан бошланаётир. Бошқалари эса, мана шу кўприкдан бошланади.

Мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмайсан, дейдилар. Тилшуносликдан оз-моз воқиф одам "мусофир" сўзининг ўзагида "сафар" каломи мавжуд эканлигини дарров англайди. Зеро, инсон ҳамиша сафарга шайланиб, агар имкон топа олса, сафарга отланиб яшайди. Камолотни инсоннинг кўнгил кезинишларида, деб ҳисоблаган Хожа Абдухолиқ Ғиждувоний, Шайх Баҳоуддин Нақшбанд сингари авлиёларимиз мазкур риёзатни "Сафар дар ватан" деб номлашган. Демоқчимизки, масофавийми, руҳийми, сафар барибир — сафар. Ва у, моҳиятан, олға интилиш, тараққиёт маъноларини англатади. Демак, мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмайсан, дегани, жўн қилиб айтганда, сафар қилмагунча, етук инсон бўла олмайсан, деганидир.

Хоразмга илк дафъа поезд келганида, Хонқанинг Сарапоён қишлоғида истиқомат қилгувчи бир чол бу воқеани кўриб, ниҳоятда ажабланган ҳамда таҳликага тушиб, "Эгангни еганнинг ўтлиси Сарапоённи қоқ иккига бўли-иб ўтди!" деб хитоб қилган экан. Бу соддадил чол хитобида улкан ҳикмат бор. Халқимиз бўлиниб, иккига ажралиб яшашни хуш кўрмайди. Гарчи чоли тушмагурнинг бу гапида ҳазил оҳанги кучли бўлса ҳам, ҳар қандай чегаравий бўлинишларни жини ёқтирмаган халқимиз ҳатто темир йўл бўлиб ўтган жойга ҳам, майли, муболаға тарзда бўлса-да, ачиниб қараган. Яхлитлик, якдиллик унинг асрий орзуси, баъзан эса армони бўлган.

Она-Жайҳун Хоразм воҳасини неча асрлардан бери, худди Сарапоённи "иккига бўлиб" ўтган поезд каби, бирбиридан ажратиб туради. Бундай табиий тўсиқнинг инсон руҳиятига, аҳолининг иқтисодий ҳаётига, мусбат бўлсин, манфий бўлсин, таъсири катта. Гарчи Амударёнинг баракоти чексиз бўлса ҳам, гарчи Хоразм қадим Окснинг фарзанди бўлса ҳам, барибир ўртадаги ҳайбатли дарё юраклар орасига мубҳам бир руҳий тўсиқ ташлаётгандек... Дейлик, Тўрткўлдан икки юзлаб чақирим йўл юриб Нукусга бориш ҳеч бир малол туғдирмайди, бироқ қичқирсанг сасинг етгудек Ҳазораспга ўтиш кайфиятингда белгисиз бир олислик таассуротини уйғотади. Бу туйғу, истаймизми-йўқми, ҳамма соҳаларга у ёки бу тарзда ўзининг озми-кўпми ҳукмини ўтказиб туради. Чунки дарё эни икки қулоч темир йўл эмас, дарё бу — дарё...

Дим вагонда кетиб борардик,
авжда эди офтоб ҳовури.
Пармаларди қулоқ-миянни
йўловчилар ғала-ғовури.
Шу пайт кимдир тиниқ осмонда
ногоҳ чақин чаққандек гўё,
деразага талпиниб, деди:
"Дўстлар, ана, қаранглар — дарё!!!"

Хоразм эса азалдан икки қирғоқ, бир дарё бўлиб яшайди. Иккига бўлинган буюк бу юракни дарё ҳам ажратиб, ҳам қовуштириб туради. Дарё элимизни ҳам муттасил ҳайратлантиради, ҳам муттасил боқади. Дарёдаги икки қирғоқнинг қовушуви илгари қайиғу кемалар, солкўприклар воситасида эди. Хоразм билан Қорақалпоғистон, шоир Иброҳим оғанинг таъбири билан айтганда, қадимдан "Носвой сўраб отишган" бўлишса ҳам, мустаҳкам бир кўприкнинг йўқлиги табъимизни хира қилиб келаётгани бор гап.

— Халқимиз "Минг мачит, минг мачитдан юз кечик, юз кечикдан бир қудуқ", дейди. Бу нақл ана шундай иншоотлар қурган одамнинг топадиган савоби даражасини кўрсатади. Кечик бу — кўприк дегани, — дейди Қўнғирот минтақавий темир йўл узели бошлиғининг муовини Ҳайитбой Эшматов, — Қудуққа-ку энди эҳтиёж кам, сувўтказгич тармоқларимиз такомиллашиб боряпти. Ўзингиздан қолар гап йўқ, масжид қуришга ҳам монеъликлар йўқолиб кетди. Кечик масаласи бўлса, маълумингизким, қийин иш. Оддий бир ариққа оёқ кўприги қуришга унча-мунча одамнинг ҳиммат кўрсатиши осон эмас. Бутун бошли азим дарёдан ҳам поездлар, ҳам автомобиллар қатнови учун қўшкўприк ўтказиш унча-мунча одам бу ёқда турсин, унча-мунча давлатни ҳам довдиратиши тайин гап. Лекин биз довдираб қолмадик, биз кўприк қурмоқдамиз.

Муовин билан суҳбат бу масаланинг муҳим томонига, иқтисодий жиҳатига зарур аниқликлар киритади, фикримизни равшанлаштиради. Ҳозирги — мавжуд темир йўлнинг атиги тўрт километри қўшни Туркманистон ҳудудидан ўтади. Мана шу тўрт километрдан ўтаётган ҳар бир вагон учун ҚИРҚ БЕШ МИНГ сўм тўлаймиз Туркманистонга. Бу эса бир кунда икки-уч миллионни, бир йилда эса сал кам бир миллиардни ташкил этади.

— Бу айтганларим рақамлар тили, — овоз чиқариб фикрлайди кўнглимни кўриб турган Ҳайитбой Эшматов, — ҳозир дабдурустдан рақамларга сиғдириб айтолмаётганим, ташиб келтирилаётган товарлар таннархининг арзонлашуви билан боғлиқ қанчадан-қанча муаммоларнинг ўз-ўзидан ҳал бўлиб кетишини айтмай қўя қолай. Эҳтимол, қайсидир маънода юқоридагилардан ҳам муҳим, бироқ пул билан ўлчанмайдиган бир хислати бор бу йўлнинг. Бу хислат — одамларнинг яқинлашуви, кўнгилларнинг туташуви.

Лирик кайфиятга берилади муовин:

— Ғафур Ғуломнингмиди шеъри "Бу йўллар кўп қадим йўллардир" деган?...

Дарҳақиқат, бу йўллар кўп қадим йўллардир. Бир-бирларига машъалалар воситасида хабарлар узатадиган қанчадан-қанча минорлар, Хоразм лаҳжаси билан айтганда динглар қад ростлаган бу йўлларда, яна-тағин дахмалар, работлар, сардобалар, қўрғонлар, қалъалар, яна қанчадан-қанча бизлар номларини билмайдиган иншоотларнинг қолдиқлари ва буларни оралаб бораётган эзгу ниятли "аждаҳо" — поездлар... Хотирангда, Ғафур Ғулом таъбири ила айтганда, "Чингиз, Жўжи, чиндан, мўғул ўчи... қолдириб кимсасиз из..." каби мозий лавҳалари билан бугуннинг алп қадамлари аралаш-қуралаш чарх ура бошлайди. Қўлинг қаламни, қаламинг шеърни соғинади:

Мен чексиз бир хаёл, муҳташам бир дард,
Қўрғошиндек оғир андуҳга ўғил...
Уйлайман, қорачиққа поёнсиз ҳайрат,
Киприкларга нафрат қалқади, мўғул.
Бобом Шайх Нажмиддин Кубро қўлида
Ғижимланиб қолган манфур туғларинг.
Чириб-чириб ётар Урганч йўлида
Қатлимга қайралган қаттол тиғларинг.
Мен канда қилмайман тиғ чиритмоқни,
Сен урҳолар солиб, елдек эсасан.
Бўйнимга Чингизхон солган сиртмоқни
Зукко Абулғозий бўлиб кесасан.
Хаёллар гоҳ қипчоқ, гоҳ ўғизимда,
Дил Тўмарис меши. Қонга тўлади.
Билмайман, қўлдами ёки бўғзимда
Исфаҳонми ёхуд Дамашқ пўлати.
Аср-асрларни сен талай-талай,
Айқаш-уйқашлайсан зулмат-зиёни.
Денгизга тегмайсан, раҳмат, ҳар қалай,
Ташлаб кетадирсан икки дарёни.
Икки дарё мадҳи битилган шеърлар
Белга ёр боғлаган қийиқларимда.
Мен тушлар кўраман, манглайим терлар,
Мудҳиш бир истеҳзо мийиқларимда.

Ҳаётимиз мана шундай кечди. Асримиздаги мудҳиш экологик хатолар Чингиз қирғинидан ҳам баттар аҳволга солиб қўяёзди Ватанни. Талончилар денгизга тегмаган эдилар, дарёни қуритмаган эдилар. Ўз жоҳиллигимиз ундан-да баттар ишни қилди. Денгизни бой бериб қўяёздик, дарёларимиз ҳаёти хавф остида қолди. Бу аччиқ ҳақиқатлардан кўз юмиш ғофиллик, жаҳолат бўлади. Хайрият, дарёларимизга сув қайтаётир. Денгизимиз умид билан тўлқинлана бошлади. Мана шундай бир пайтда Истиқлол қураётган кўприклар улуғ тасаллидир. Бугина эмас. Дарёларнинг, денгизимизнинг қайта тўлишидан муборак муждалардир. Истардикки, дарё, денгизлар фаровонлиги одамлар кўнгилларини ёхуд одамлар кўнгилларининг тўлиши денгиз, дарёларни қақратиб қўймасин.

Ҳайбатли кўприк қурилиб битаётир. Баҳайбат устунлар нигоҳларни тортади. Неча ўнлаб бу устунларнинг ҳар бирига неча ўнлаб одамнинг қулочи базўр етади. Шу даражада баҳайбат. Устунлар эмас, гўё Шайх Нажмиддин Кубро, Паҳлавон Маҳмуд, Хожа Абулвафо Хоразмий, Муҳаммад Ризо Огаҳийларнинг руҳлари кифтларида кўприкни мустаҳкам ишонч билан ушлаб туришибди.

Хоразмни қазсангиз агар
Ер остидан дарёлар чиқар.
Хоразмни қазсангиз агар
Ер остидан дунёлар чиқар.
Нола тортиб юборажаксиз
Қорачиқда чақнаб зиёлар,
Ер остига нега кетдингиз
Азиз дарё, азиз дунёлар?
Шундай жавоб бўлғайдир сизга
"Йўқ, кетмакчи эмас эрдик биз.
Сизларнинг кўп кирдикорлардан
Ер ёрилди, ерга кирдик биз.
Ҳали бир авлодлар келгайдир
Номингиздан тавбалар айтиб.
Шунда, иншооллоҳ, барчамиз
Ер юзига чиқурмиз қайтиб."

... Қайтиб чиқаяптилар. Муҳташам саройлар, масжидлар, мадрасалар бўлиб. Олий ўқув даргоҳлари бўлиб. Буюк дарёга қурилаётган устунлар тарзида. Муҳими, ана шу саройларда ўқийдиган, масжид, мадрасаларда таҳсиллар кўрадиган, мана шундай кўприкларни қурадиган салоҳиятли фарзандлар қиёфаларида қайтиб чиқаётирлар улар...

... Темир йўлнинг яна бир қулай томони, мана шу масофада юк ва одамлар ташиш қирқ километрга қисқарар экан. Биргина шунинг ўзидан одамлар қанчалар манфаат кўришини ҳисоблаб чиқаверинг. Бу манфаат соат сайин, дақиқа сайин хазинамизни, кўнгилларимизни бойитиб турса. Неча-неча минглаб дийдорлашувларни тезлаштирса...

Мискин қўрғонидаги зиёратимиз, дийдорлашувларимиз поёнига етади. Йўлга чиқамиз. Хоразм воҳаси сари. Дўстларнинг қошига, кўнгилларига қараб. Машиналар текис йўлдан оҳиста елади. Радионинг қулоғини бураймиз. "Ялла" ансамбли ижросида бир вақтлари Тамарахоним Хоразмдан ўрганиб жаҳонга таратган қўшиқ янграйди:

Ганжи Қорабоғдин галдим қошинга...

Кўзларимизга ёш қалқади. Одамлар бу қадар бир-бирларига интилишмаса. Дўст бўлиб. Ёр бўлиб. Сув, тупроқ, тош, темир йўллардан. Ер остларидан. Сув уст ва остларидан. Осмондан...

Йўқ! Алвидо дема. Бу мудҳиш ҳукм.
Саодатни чекмак йўлга қараб оҳ,
Ўлмакка ҳар қачон улгуриш мумкин,
Ошиқман. Ватаним Ганжи Қорабоғ.
Жудолик истайсан. Юрак титрар зир.
Бошимни қўшмайсан азиз бошингга.
Кўприкларни ёқиб кетаман бир-бир
Парвоз қилиб учурмиз қошингга.

Мискин-Ҳазорасп-Урганч

ҲАЁТ ЧАРХПАЛАГИ АЙЛАНАВЕРАДИ

Марям АШУРОВА асли бухоролик. Тошкент давлат Санъат институтини тамомлаган. Шу институтда талабаларга дарс беради. Тошкент, Бухоро, Жиззах, Андижон, Фарғона, Хоразм қўғирчоқ театрларида спектакллар саҳналаштирган. "Оби ҳаёт", "Шоҳ лайлак", "Томошада томоша" каби пиесалар, "Гулдаста", "Келинг, бир кулишайлик", "Оҳанглар жилосида", "Ассалом, Наврўз" сингари мусиқий қўғирчоқ шоулар муаллифи.

Ҳозирги кунда Республика қўғирчоқ театрида бош режиссёр бўлиб ишлаяпти. Биз М.Ашуровага бир неча савол билан мурожаат қилдик:

— Марям опа, катта жамоага бош режиссёр бўлиб келишингиз ҳаётингизни тубдан ўзгартирдими ёки... Умуман, бир йил мобайнида Марям Ашурова театрда нималар қилишга улгурди?

— Аввало, газета муштарийларини, барча ҳамюртларимизни янги йил билан самимий қутлайман. Ҳар ким дилидаги орзу-ниятига етишини тилайман. Энди, саволингизга келсак, ишимнинг ўзгариши ҳаётимга тубдан таъсир қилгани йўқ. Фақат ташвишу юмушларим мундарижаси бироз бошқачароқ бўлди. Ўзбек гуруҳидаги актёрларнинг аксарияти ўзимнинг собиқ талабаларим. Лекин, очиғи, ҳозирча шу актёрларда масъулият ҳисси сезилмаяпти... Бу жиҳатдан рус гуруҳидаги аҳвол бошқачароқ. Эҳтимол, асосий гап бу гуруҳдаги актёрларнинг иш тажрибаси кўпроқ эканидадир. Чунки уларнинг энг ёши театрда ўн йилдан ортиқ ишлаб келяпти.

Лекин нима бўлганда ҳам 2003 йили катта ижодий ишни амалга оширдик. Яъни Наврўз байрамига бағишлаб "Ассалом, Наврўз" мусиқий шоуни саҳнага олиб чиқдик. Бу мусиқий шоуни тайёрлашда актёрлар билан қаттиқ тер тўкишга тўғри келди. Қўғирчоқлар билан мусиқа остида рақс ижро этиш ёки қўғирчоқлар билан бирга куйлаш ҳам мураккаб техник жараён. Шу маънода мусиқа дастурини тайёрлаш қийин бўлди. Шоуни тайёрлашда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Муниса Эгамназарова, катта актёрлар Карима Жабборова, Абдураҳим Деҳқонбоев ҳамда ёш актёр Элбек Мирзоҳидовларнинг меҳнати катта бўлди. Яна Ғафур Ғуломнинг 100 йиллиги

Янги йил тилаклари

муносабати билан "Шум боланинг саргузаштлари" спектаклини болаларга ҳавола этдик. Ҳали бу асарни мукаммаллаштириш устида ишлаш ниятимиз бор.

— Бу йил қандай мақсадларни олдингизга қўйгансиз?

— Олдинда жуда кўп ишлар турибди. Бу йил рус гуруҳи билан янги спектакллар устида ишлаймиз. Шогирдим Кароmat Исомова эса ўзбек гуруҳида режиссёрлик ишларини олиб боради... Яна институтдаги дарслар, талабалар дегандек...

— Дарвоқе, сиз қўғирчоқбозлик санъати бўйича бир неча услубий қўлланмалар ёзгансиз. Эшитишимча, ҳозир сизнинг "Қўғирчоқ театри санъати" деб номланган биринчи дарслигингиз чоп этиляпти.

— Биласизми, қўғирчоқбозлик санъати бўйича институт талабалари учун ўқув қўлланмалари ва дасрликлари йўқ. Тажрибамдан келиб чиқиб сиз айтган дарсликни ёзишга жазм қилдим. Китобда оддий этюдлардан тортиб, спектаклларда образ яратишгача бўлган жараёнларни ёритиб беришга ҳаракат қилганман.

2004 йили қиладиган катта ишларимдан бири "Оламни мунаввар эт" деб номланган асаримни саҳнага олиб чиқишдир. Бу томошада деярли сўз бўлмайди, фақат қўғирчоқларнинг пластик ҳаракатидан фойдаланиб, оламнинг яратилишидек фалсафий жараённи саҳна санъати, қўғирчоқлар ўйини орқали кўрсатмоқчиман. Тўғриси, бу жуда мураккаб ижодий жараён бўлиб, катта меҳнат, сабр-қаноат зарур.

Хуллас, орзулар, режалар чексиз... Уларни амалга ошириш тинимсиз ижодий меҳнатни талаб қилади. Ҳаёт чархпалаги эса айланаверади, айланаверади...

Саидахон СОТИМХОН қизи ёзиб олди.

ҚИШ ҚУВОНЧИ

Матёқуб ҚЎШЖОНОВ:

ТАРИХ САБОҚ БЕРАДИ

Янги йил тилаклари

Иш услубим шундайки, йилдан йилни унча фарқ қилавермайман. Боиси бир хил суръатда ишлайман. Деярли ҳар куни фикр-мулоҳазаларимни қоғозга туширишни канда қилмайман. Ўтган йили "Армон" деган қиссанамо нарса ёздим. Асарнинг бир қисми матбуотда эълон этилди. Бу асарда мен иккинчи жаҳон урушидан кейинги даврдан то бугунгача кўрган-кечирганларимни ифодаладим. Аксар зиддиятли воқеалар ҳам ўз аксини топди. Жумладан, 1982 йилда Тил ва адабиёт институти фаолияти шаҳар фирқа қўмитасида муҳокама этилгани, баъзи олимларга жадидизмни, Фитрат ва Чўлпонни оқламоқчи қабилидаги айблар қўйилгани назаримдан четда қолгани йўқ. Чунки бу каби воқеаларни ёшлар билмоғи жоиз. Хайриятки, мустақиллик туфайли шундай қалтис қарорлар ўтмишнинг таассуф ила эсланадиган ҳодисалари сафига ўтиб кетди.

Куни кеча "Шарқ" матбаа концернида "Дийдор" номли китобим ёруғлик юзини кўрди. Китоб асосан йигирманчи асрнинг улуғ сиймолари ҳақида. Улар билан ўтган кунларим, юритган баҳсларим, мунозараларим, хусусан, олган сабоқларим мазкур китобда ўз аксини топди. Китоб Ўзбекистон Фанлар академиясининг биринчи президенти Қори Ниёзий сиймосига чизгилардан бошланади. Ҳабиб Абдуллаев, Теша Зоҳидов, Обид Содиқов сингари ЎзФА президентлари билан мулоқотлар тафсилига кўпроқ тўхталдим. Хуллас, ўша суҳбатлар орқали 20-асрнинг улуғ сиймолари феъл-атворини очиб бермоқчи бўлдим.

Шу кунларда "Хоразм мўъжизаси" деган китоб устида ишлаяпман. Мазкур китобда воҳада яшаб ўтган ёзувчи ва шоирлардан тортиб ҳозирги кунда қалам тебратаётган ижодкорларнинг ҳаёти, бадиий изланишларини акс эттириш ниятидаман. Негаки, Хоразм адабий муҳити теран томирларга эга. Ана ўша маънавий замин шакл-шамойили қаламга олинса шинавандаларда қизиқиш уйғотса керак, деб ўйлайман.

Кўриб турибсизки, 2003 йил мен учун самарали кечди. Ҳаётимда ёруғ из қолдирган бир воқеани алоҳида таъкидламоқчиман. Худди шу йилда Президентимиз Фармонига биноан "Буюк хизматлари учун" ордени билан тақдирландим. Бу сийлов ғайратимга ғайрат, шижоатимга шижоат қўшди. Илм аҳлига эътибор улар руҳиятига ижобий таъсир ўтказади, албатта.

Иш столимнинг битта чеккасида "Одам фақат ўзи учун яшамайди" деган бадиий асарнинг чизгилари турибди. Бу асарда инсон жамиятга хизмат қилиши, қариндош-уруғларида, ошно, ёр-дўстларида қайғу, алам қолдирмаслик учун ўзини сақлай билиши керак, мазмунидаги ҳаётдан олган сабоқларимни талқин қилмоқчиман.

Ҳаёт курашлардан, турли зиддиятлардан иборат. Ҳаётнинг тузилиши шундай ўзи. Фақат иродаси мустаҳкам кишигина қарама-қаршиликлар тўлқинидан омон-эсон ўта билади. Бу йўлда гоҳо қатъият, гоҳида эса эҳтиёткорлик талаб этилади. Бир сўз билан айтганда инсоннинг тақдири асосан ўзига боғлиқ. Шу хусусиятни бадиий тарзда ифодаламоқчиман.

Саксон беш ёшдан ўтган ижодкорнинг умр тажрибалари ҳам ўзига хос бўлади. Юқорида таъкидлаганимдай, йигирманчи асрнинг буюк зиёлилари билан суҳбатлашиш шарафига ноил бўлганман — уларнинг нуқтаи назари кўп нарсаларни белгилаган. Ҳақиқатан ҳам йигирманчи аср оғир аср сифатида тарихдан ўрин олди. Эндиликда ўша мудҳиш ҳодисалар зинҳор такрорланмаслиги керак. Худди шу жиҳатдан тарих бизга сабоқ беради. Ўтмиш ҳодисалари пухта ўрганилса келажакка бунинг нафи кўп.

Худо хоҳласа, 2004 йил хосиятли келади. Бу йил Меҳр ва мурувват йили деб эълон этилгани ҳам бежиз эмас. Сабаби, одамзоднинг ўзи меҳру мурувватга муҳтож. Турли хил салбий ҳодисотлар, жангарилик, ақидапарастлик дунёни анча толиқтириб қўйди. Яхши воқеалар руҳиятимизни безайди. Илоҳим, бу йилнинг қадами қутлуғ келган бўлсин.

ШОИРЛИК ВА ШОИРЧИЛИК

Сирожиддин САЙЙИД

ДАРС

Кузнинг ёмғирли кунларидан бирида Миллий университетимиз қошидаги Олий адабиёт курси талабаларига дарс ўтишим кераклигини айтиб қолишди.

— Бормасангиз бўлмайди, планга киритиб қўйганмиз, шоирлик, шеърият ҳақида, тажрибангиз тўғрисида ўртоқлашсангиз, талабалар кутишади, — деди уларнинг «ўнбоши»си, озғин қорамтир шоир йигит.

Мен ҳазиллашгандек бўлдим:

— Шоирлик плани тўлиб-тошиб кетган, ҳозир пландан ташқари ишлаяпмиз.

Минг бир истиҳола билан, неча андишаю иккиланишлардан сўнг боришга рози бўлдим.

Кейин ўзим ўйланиб қолдим.

Менинг ўртоқлашадиган, ўргатадиган тажрибам бормикан? Ўзим шунга эҳтиёжманд бўлсам, тажриба ҳақида гапиришим кулгили кўринмайдими? Сўзга, шеърга муҳтож бўла туриб сўз ҳақида, шеърият, шоирлик хусусида шакаргуфторлик қилишим, ақл ўргатишим жуда ғалати-да.

Бу дарс менинг ўзимга ҳам хийла фойда берди. Мен ўзимни ҳам талабалар қаторида яна бир карра имтиҳондан ўтказгандек бўлдим. Маълумки, ҳар қандай дарс мисоллар, тамсил ва муқоясалар билан, улуғлар, устозлар айтган ҳикматона гаплар, улар ҳаётида кечган ибратли воқеаларни эслаш билан жонли ва мукаммалроқ чиқади.

Хулласки, дарсимдан кўнглим тўлмади. Лекин шу баҳонада шеърият, шоирлик ҳақида ўйлаб юрганларим, дафтарларимга йўл-йўлакай ёзиб қўйганларим, китобларда белгилаб қўйганим ўзимга ёққан, таъсир этган гаплар, мисолларни; ўзимни қийнаб юрган мулоҳазаларни фикр ипларига тизишга уриндим. Муҳтарам домлалар, зукко устозлардан изн сўраб шуларни қоғозга туширишга журъат қилдим. Бинобарин, «бир каттанинг гапи, бир кичикнинг гапи» дегандаридек, бу мулоҳазалар менинг ўзимга ҳам қаратилгандир, уларда тилга олинган талаблар ўзимга ҳам қўйилган талаблардир.

ШЕЪРИЯТДА «КАЛЛА» МАСАЛАСИ

«... Дорилфунунда ўқиб юрган пайтларим ёшлар газетасига машқларимни олиб бораверib редакция ходимларига анча яқин, синашта бўлиб қолган эдим. Улар менга ўз аъзоларидек қарашар, хоналари ҳам, бағирлари ҳам мен учун ҳамиша очиқ эди.

Бу сафарги келишим тушлик вақтига тўғри келгани учун идорада ҳеч ким йўқ, адабиёт бўлимига кириб бемалол қоғоз, газеталарни титкилаб ўтирардим. Бир маҳал эшик очилиб, ўрта ёшлардаги бақалоқ киши киришга рухсат сўради. Мени бўлимнинг ходими деб ўйлади шекилли, дарров мақсадга кўчиб қўя қолди:

— Яхшимисиз, ука? Шу, энди, шоирчилик-да, шеърларимни об келувдим, бир кўрсангиз, маъқул бўлса, газитда...

Мендан олдин ҳам кўп қўллардан ўтган, кўрилавериб саҳифалару муқовасида деярли фарқ қолмаган семиз дафтарни қўлимга тутқазди.

Ёши анча-мунча катта киши, менга – бир ёш болага элангандек мўлтайиб турибди, шунинг учун сирни бой бермадим-да, адабиёт бўлимининг росмана ходимидек ишга киришиб кетдим. Шеърлар катта-катта ҳарфларда, боз устига шунчалик тиғиз кўчирилгандики, дафтарда ҳошия тугул, таҳрир учун бир сўзлик жой ҳам қолдирилмаган эди. «Боғ — тоғ», «сув — юв» қабилидаги қофиялар жуда сероб бу «сайланма»ни ўқиб чиққунча, сиқилиб кетсам-да, «муаллиф»га билдирмасликка ҳаракат қилдим, ҳатто кўнгли учун битта-яримта шеърини мақтагандек ҳам бўлдим. Шу пайтгача камгап, тортиниб ўтирган оғамиз мақтовимдан кейин бирдан руҳланиб сайрай кетди. Таржимаи ҳолию, «ижод, шеърият йўлида чеккан заҳматлари»ни, ҳар бир шеърининг ёзилиш тарихигача гапираверib чарчаб кетди. Ниҳоят, бир қизиқ сирини ошкор қилди:

— Биласизми, ука, шу шоирчилик-да, нимагадир мен бошимни иссиқ сувда яхшилаб совунлаб ювганимдан кейингина яхши шеърлар ёза бошлайман. Нимага шундай экан-а? Ювган пайт калла қизийдими ё, шунинг учунмикан-а?..»

* * *

Юқоридаги воқеа ҳозирда ҳаёт бир устозимизнинг эсдаликларидан келтирилди – бундан қирқ йил олдинги эски гап. Бироқ унда йўл-йўлакай, шунчаки тилга олинган бир сўз ҳамон эскирмайин, қадду қоматини кўз-кўз қилиб турибди. Қанча улуғ, азамат шоирлар дунёдан ўтиб кетдилар, бу сўз ҳамон тирик. Бозор иқтисодиёти унга жуда қўл келган, ҳомийларни ёллашни, пул топишни боплайди, эпчил, уддабуро. Тап тортмай «Биз ҳам бир китоб чиқармоқчи эдик» ёки «Бир китоб чиқарувдик», дея устозларнинг ҳаловатини бузиб, ғашига тегиб сўз ёздириб олиш, дастхат ёзиб бериш мақомигача етишган у. Бу сўз – биттагина, лекин қиёфалари кўп, шакл-шамойиллари бисёр, уларнинг «муборак башараларини сиз йиллаб кўрмайсиз» (А. Орипов), бироқ дидсизликлари, сийқасаёзликлари ўзларига ўхшаган, Навоийдан бехабар, китоб ўқимайдиган «санъаткор»лар боис оммавий саҳналар, радио-телевидение каналларини, тўй-ҳашамларни ҳам ишғол қилиб бораётир.

Дурустгина овози бор бир ашулачи оғайнимизга мутолаа ҳақида сўз очсам, аввалига хизматнинг кўплигини рўкач қилди, сўнгра кишини хавотирга соладиган, ўйлантириб қўядиган гапни айтди:

— Бизнинг ўзимизнинг шеър цехимиз, цех бошлиғи – шоиримиз бор. Ҳамма жиҳозлар, компютергача муҳайё. Мусиқаси, соққасини берсак бас, ярим соатда шеърни чиқариб беради.

Шоирчилик-да, «Муҳаммад Юсуф кетди, қўшиқ бозори энди бизники, истаганча тақлид, сўзбозлик, сўзфурушлик қилсак ким нима деёлади» қабилидаги бир иддао, нописандлик, халқнинг кўзи ўнгида ҳақиқий шеър, муборак сўзнинг иззат-ҳурмати устига чиқиб олиш... Висоцкий ўлгандан кейин тақлидчилари кўпайиб, қўшиқлари, шеърлари бозорга – чайқовчилар қўлига ўтиб даромад манбаига айланганидан ўкинган бир шоир «ҳаёт тугаб, энди савдо-сотиқ бошланди» деган экан. Худога шукур, бизнинг бўстонимиз ҳеч қачон булбулсиз қолган эмас. «Бахши бўлолмасанг, қайрағоч бўл», дея шогирдига насиҳат қилган устознинг мақсад-муддаосини илғаган бўлсангиз керак. «Қайрағочнинг жилла қурса сояси бўлади, одамлар соясидан баҳра олади, қўйинг ука, сизга Худо буюрмаган экан, ўзингизни ҳам, ўзгаларни ҳам қийнаманг, бошқа бирор фойдалироқ юмушнинг этагини тутинг» деган маънонинг назокат билан айтилганидир бу. Дарҳақиқат, калланинг ўрнига компютерни, кўнгилнинг жойига дискетни қўйиб, чин шеър ё қўшиқни айтиб бўлмайди. Бунинг учун Худо берган нурли дард тўла кўнгил, дидли, фаросатли калла керак бўлади. Машраб бобо ҳам айтганлар-ку:

Йиғламоқ осон эмасдур, эй жигарбандим эшит,
Мулки дил садпора бўлган сўнг кўзингдан нам келур.

* * *

Устозимиз эслаган воқеадан роппа-роса қирқ йил кейин, яъни шу яқин ўтган кунларда Ёзувчилар уюшмасининг маслаҳатчилари хонасида қўлёзмаларни кўриб ўтирган эдик, эшик «ғийқ» этиб очилиб, аввалига иккитами-учтами семиз папка, бу папкаларни ушлаган биққи қўл, сўнгра бинойидек бир қорин, бу қоринни эринмай кўтариб келган улкан гавда, шундан кейингина лагандек бир юз билан шунча дов-дастгоҳни бошлаб келган саватдек бир бош кўринди.

Олтмиш билан етмишнинг нари-берисида бўлган зотнинг иззати учун ҳаммамиз ўрнимиздан туриб, мулозамат кўрсатдик. Юмшоқ ўриндиқдан жой бердик. Ҳол-аҳвол сўрашиб, бир пиёла чой ичгач, ўзини таништирди-да, папкалардан бирини оча бошлади.

— Булар менинг ёшлигимдан то ҳозирга қадар ёзган шеър-достонларим. Мана бу иккита папкада кейинги пайтда ёзган романим, ҳозир иккинчи роман устида ишлаяпман, учинчи романимни калламда пишитиб юрибман, Худо хоҳласа, у ҳам ёзилса керак...

Ҳаммамиз ҳангу манг бўлиб қолдик. Табиийки, бу кишининг номини мутлақо эшитмаган эдик, нотаниш бир одамнинг дабдурустдан бирданига шунча «асар»ни олдимизга тўкиб ташлаши ҳам кутилмаган ҳодиса, ҳам ғалатироқ эди. Биз ҳали бирор муносабат билдиришга улгурмайин, отахон яна сўзида давом этди:

— Биласизларми, укалар, ҳаётда ҳамма нарсани кўрдим, катта амалларда ишладим, ўғил-қизларим уйли-жойли, невара-чевараларим кўп, ҳеч нарсадан, ҳеч кимдан камимиз йўқ, фақатгина бир орзу-армоним қолган, шу асарларим китоб бўлиб чиқса, ёзувчиларга аъзо бўлсам...

— Сал кеч кебсиз-да, отахон, — деди чидай олмай маслаҳатчилардан бири.

— Ишингиз бўлмасин ука, катта амалларда ишладик, элга фойдамиз тегди, мана энди бўш вақтимиз кўп, ижодимизни ҳам халқ билиб қўйсин деяпмиз-да.

... Кўриб турганингиздек, бу ўринда ҳам изоҳнинг ҳожати йўқ. Албатта, бировга, у ёшми, қарими – ёз ёки ёзма деб айтиб бўлмайди. Бу – унинг шахсий иши. Ҳавас ё майл қилган экан, ўзи билади. Ҳозир, энг ажабланарлиси, «оилавий китоб»лар ҳам чиқиб кетаяпти. «Шеърлар. Достонлар», «Хотиралар», ҳатто «Насиҳатнома», «Ўгитлар» чоп этилаяпти.

— Э, билмас эканмиз-да, кўрмай қолибмиз-да, — десангиз, «муаллиф»лар «Ҳа, энди, бола-чақага биздан бир ёзма эсдалик ҳам қолсин-да, шундоқ ният қилувдик», деб дарров сизга дастхат ёзиб беради, яна қўшимча қилиб қўяди:

— Шу китобни ёзувчиларни тўплаб бир тақдимотини ўтказсак, қандоқ бўларкан-а?

Келтирилган мисолларнинг адабиётга дахли йўқдир балки, лекин адабий жараён деб аталмиш беором, беҳаловат бир уммон қаърида, гирди-атрофида шундай ҳолатлар ҳам авжланиб бораётганини, у миллий назокат, боболардан мерос юксак дид-фаросатга мутлақо зид эканини, маънавиятга, ёшларнинг ахлоқи, тарбиясига акс таъсир этаётганини тан олмасдан иложимиз йўқ.

ЎЗ ОТАНГНИНГ ЭШИГИ ЁХУД ВАТАН ҲАҚИДА ҚАНДАЙ ЁЗМОҚ КЕРАК

Шоирлик, агар уни Худо тақдир қилган бўлса, ота уйдан, ўз отангнинг эшигидан бошланади.

Болаликдаги сомонларнинг ҳиди бир умр димоқдан кетмайди.

Болаликдаги жилғалар — шоирликнинг қон томирлари, дашту далалар, қир-адирлари — муқаддас варақлари, сиз илк шеърларингизни шу табаррук саҳифаларнинг сўқмоқларида юриб, қадамларингиз билан ёза бошлагансиз.

Хуллас, шоирлик нима, шеъриятни қандай изоҳлаш мумкин? Гулмидир, райҳонмидир, жамбилмидир, нима у? «Нодонға хомушлиғдин яхши нарса йўқдур, — дебдилар шайх Саъдий Шерозий, — агар муни билса эрди, нодон бўлмас эрди». Ул зот «Гулистон»да яна бир тамсилни келтирадилар: «Бир чаёндан сўрдиларким, қишда недин ташқарига чиқмассан?». Чаён деди: «Ёз чиқиб на ҳурмат кўрдимки, қишда чиқиб на ҳурмат кўргайман?».

Бу тамсиллар – ҳикматлардир, ҳикмат эса тушунтирилмайди, қабул қилинади, хулоса чиқарилади, ундан ибрат олинади.

Раҳматли Қодир бахшининг «Ётиблар ичган-а сувларим» деган сатри ҳам шеър, шеърият. Шоирлик шу «ётиблар ичган сувлар»да. Ота уй, унинг эшиги, она юрт ҳақидаги шеър ҳам шудир. Бу ҳам шарҳланмайди.

Ёт элларнинг боғи билан боғчаси
Ўз юртимнинг янтоғича кўринмас, —

дейилади халқ қўшиқларида. Ҳар гал эшитганда бағирлар бир жимирлаб кетадиган бундай сўзлар Ватан ҳақидадир. Раҳматли момомнинг бир ашулалари бўларди. Болаликдан ёнларида юриб кўп эшитганман, ҳар гал айтганларида қизиқ ҳолатларга тушардим. У нолалар ҳали ҳам қулоғимда, нола эмас, сув бўлиб кетган кўнгилдай:

Аввалги бахтим —
Гулларга тахтим.
Кейинги бахтим —
Сувларга оқдим.

Демак, шеъриятда Ватан – азалий ва абадий мавзудир.

Устозлар мактабидан сабоқ олиб, ўзимнинг фақиргина тажрибамдан келиб чиқиб, шуни айтиш мумкинки, ўта нозик бу мавзу, айниқса, сохталикни, ёлғонни кўтармайди. Сунъийлик гавҳар шодалари ичидаги мис тангадай дарров билиниб қолади. Албатта, шоир киши аввалдан ўйлаб, ҳозирлик кўриб «Бу кеча Ватан ҳақида бир шеър ёзай» деб ёзув столига ўтирмайди. Ҳар қандай шеър ҳам А. Вознесенский таъбири билан айтганда, аввало кўнгилда, руҳда «рўй бермоғи» керак. Худди осмондаги чақмоқдек, дарё тошқинидек воқеа-ҳодисалар рўй бермоғи мисол.

Биз – серсукут бир юртнинг фарзандларимиз. Оғир, залворли тоғлар, хомуш адирлару тилсиз миноралардан жим-жит мақбаралару гумбазларга қадар, азим бобо чинорлардан то осмонларгача ястаниб, юксалиб кетган бу юртда тошларнинг ҳам юрак-бағри бор, қадим мозорлари сассиз, товушсиз садоларга кўмилиб ётибди.

Улуғ аждодларнинг мангу ўйчан нигоҳлари, ҳазрат Навоий, Машраб бобонинг ҳорғин сиймоларию Фурқат, Муқимийлар, Қодирийлару Чўлпонларнинг тилсиз-забонсиз кўзлари умидвор тикилиб турибди. Бу мулкда Худо кўнглига бир гапни солган киши шу мўътабар сукутларни, улар замиридаги қатлам-қатлам сўзни ўйлаб, шу улуғвор Сукунат эҳтиромини сақлаб сўз айтмоғи керакдир.

— Қани оғайни, келибсиз, хушгина келибсиз, буёққа ўтиринг-чи, бу адабиёт бўлгандан кейин, оёққинани артибгина киради, — деганда устозимиз айнан шу эҳтиромни назарда тутганлар.

Қўл қадоғини нон иситади, кўнгил қадоғини яхши шеърлар ила илитмоқ мумкин.

Худди кўприклар солиб, йўллар, бинолар қуриб юртни, манзилу маконни обод этган янглиғ, таъбир жоиз бўлса, шеърларнинг йўл-кўприклари ила, салмоқли, муносиб сўзнинг муҳташам обидалари ила кўнгилларни обод этмоқ, элнинг шаъну шавкатини кўтармоқ лозим бўлади. Ватаннинг ўзи сўнмас, туганмас Улуғвор бир Сўздир. Унинг қошида шеърий майдакашлик, «лирик» нағмалар қилиб бўлмайди.

Шеър «Ассалому алайкум» сўзи сингари ёруғ, «Дунё» сўзи мисоли бепоён, «Хайр» сўзи янглиғ нигорон, «Алвидо» сўзи каби интизор ва тушунарли бўлмоғи керак.

Алқисса, шеърият нима? Бир йиллар Андижонда бир тўй бўлган эди. Келинчакни олиб чиқаётганда қизлар бундай «Ёр-ёр» айтишувди:

Ўз отангнинг эшиги
Ифор эшик, ёр-ёр.
Ўтсанг —кетсанг сочларингни
Силар эшик, ёр-ёр.

Шеърият шудир. Андижонда ҳам, Сурхондарёда ҳам айтсангиз тушунишади буни. Худди Ватан каби, Ватан сўзи каби.

МУТОЛАА «ТУЛПОР»И

«Чунки топтим ул калом ичра камол», дейдилар ҳазрат Навоий.

Мир Алишер бобомизнинг улуғ каломлари неча асрлардан буён неча-неча авлодларни камолга етказиб, яна интиҳоси йўқ уммондек қаърида маънавий марварид, гавҳарларни яшириб турибди. Уларни олмоқ, нурдан, зиёдан яралган бу муборак уммон тубига шўнғимоқ керак бўлади, холос.

Инсон камоли. Сўз камоли.

Шоир шеъри, сўзи билан камол топади, сўзи, шеъри шоирни камолотга етказади. Мутолаа, қалб ва ҳаётнинг қатъий ички интизомига айланган китобхонлик эса унинг диди, савия, маҳоратини етукликка элтади.

Шоирнинг кўксида бошқа изтироб-армонлари қаторида ўқилмаган, ўқилиши шарт бўлган китобларнинг дарду армони ҳам бутун умри давомида зирқираб оғриб турмоғи зарур.

Ижодкор ука-сингилларимизнинг кўпчилигида, адабиётга бўлган бор орзу-ҳавасини инкор этмаган ҳолда, айниқса, йўл бошида сув билан ҳаводек керак шу мутолааниng, саводхонликнинг етишмаслиги уларнинг ўзини ташвишга солмоғи керак. Мумтоз адабиётни қўя турайлик, аксарият ёшлар яқин ўтмишда ўтган улкан адиблар ижодидан деярли бехабар, китоб ўқиш завқу ҳаяжонидан, изланиш-ўрганиш иштиёқидан бебаҳрадек. Ғафур Ғулом муаллимнинг ғиж-ғиж билим ёлқинланиб ётган тошқин шеъриятини, Ойбек домланинг нафисдардчил баётини астойдил билмай, ўрганмай, бугунги устозларимиз шеъриятидаги шарқона донишмандлик, маҳорат ва сўзпарварлик мактабида пишимай туриб, ўзбекона лутфу зарофатнинг фаҳмига бормайин шеър ёзиб юрмоқ — катта кутубхонага кириб, серкасини излаб юрган қўйчивоннинг ҳолатини эслатади. Шундай пайт беихтиёр Қаҳҳор домланинг машҳур эпиграфи ёдга келади: «Эй ўзингни, ҳолатингни билмаган Асроркул».

Яна бир гап. Ёшгина шоиру шоираларнинг радио-телевизорда, турли паст-баланд суҳбатларда бемалол-бамайлихотир «Менинг ижодим» ё «Мен ёзаётган асарларда», дея гапиришлари ҳам ғалати. Бир ойсингил бўлса ҳаммасидан «зўррoқ» айтибди: «Мен адабиётга кириб келганимда ўн тўрт ёшда эдим. Менинг шеъриятимда баҳор ва севги мавзуи асосий ўрин тутади».

Шеъриятнинг заҳматкаш деҳқони Миртемир домладек зотлар ҳам айтишга ийманган залворли, юки оғир сўзларни у киши «Киприкларим» дея алқаган набиралари сабзи тўғрагандек пинак бузмай айтиб ўтирсалар – айб саналмайдими?

Расул Ҳамзат бобонинг бир ажойиб нақллари бор: **«Қайсики шеърингни ота-онанг олдида ўқиб беришга уялмасанг, ўша ёзганинг яхши шеърдир».**

Энди буни қаранг: «Келгин тезроқ, келгин, ечгин баданимнинг тугмаларини», дея ёзибди бир шоира қизимиз. Тилла занжирлар тақилса ҳам, Зебунисобегим айтган нозик занжир – ҳаё, ибога тўғри келмайдиган гаплар. Бу шеър Парижда ўқилса, эҳтимол, олқишларга сазовор бўлар, лекин бизда, ҳар ҳолда шеърнинг ҳам этаклари ёпиқ бўлгани маъқул.

Гап яна дид ва фаросатга келиб тақалаётир. Бу фазилатлар ҳам, юқорида айтилганидек, тинимсиз мутолаа, сидқидилдан ўқиш-ўрганиш жараёнида сайқалланиб боради.

Навоий бобомизнинг «Муҳокамат ул-луғатайн» асарларидаги **«... шеърда сеҳрсоз ва назмда ҳуснпардоз шуаронинг ширин ашъори ва рангиң абётидин эллик мингдин ортуқ ёд тутибмен»** деган, замирида бутун бир дорилфунун яшириниб ётган табаррук сўзларини мактаб пайтиданоқ адабиёт муаллимлари қулоғимизга азондай қуйиб тарбия қилишган. Бунча минг сатр ё байтни ёдламоқ қийиндир балки, аммо қайта-қайта ўқиш, синчиклаб ўрганиш, уқиш ҳам ёдламоқнинг бир шакли эмасми?

Жаҳон адабиётини билмоқ ғоятда муҳим ва керак. Айни пайтда, мутолаа тулпори ҳам айланиб-айланиб ўз қозиғига келмоғи бордир. Отнинг устида китоб ўқиб бўлмайди, албатта. Бинобарин, отдан тушиб, эгаргинадан тушилмаса ҳам, «Ўзбек адабиёти» дейилган бетимсол бўстондан кўп ва хўп гуллар узмоқ даркор.

Ёшлик – умр, Вақт олдидаги бир мусобақа. Бу шафқатсиз беллашувда Ёшликни беҳудага Вақтга ютқазиб қўйиш ҳам ҳеч гап эмас. Акс ҳолда, Рустам Мусурмон «Лалай лалайчи келди» деганидек, устозимизнинг «Икки шоир» шеъридаги шоирлар рўйхатидан «муносиб» ўрин олиш хавфи ҳам таппа-тайин:

Бир шоир арз этди
иккинчисига:
— Дўстим, шоирликдан
энди воз кечгум!
Қанча интилмайин
халқнинг ичига,
Шеъримни ўқимас,
ўқимас ҳеч ким.
Иккинчиси уни
юпатиб деди:
— Олдинроқ кетибман
мен сендан кўра.
Халқ-ку ўқимасди
мени ҳам, энди
Ўзим ҳам ўқимай
қўйганман, жўра.

Шундай қисматдан Худо асрамоғи учун ёш ука-сингилларимиз шоирликнинг юз минг меҳнату заҳматидан ташқари симириб, сипқориб китоб ўқимоқлари зарур бўлади. Шундагина Озод домла таъкидлаганларидек, **«Сўз лашкарини истаган измига сола билиш»** маҳоратига эришмоқлари мумкин.

«МЕНИНГ ҲАМ БАРГЛАРИМ ТЎКИЛАЁТИР...»

Ҳазрат бобомиз лутф қилганларидек, «хазон сипоҳи»ни, «тириклик боғининг баргрези» фаслини ҳеч нима билан тақиқлаб бўлмайди. Толе ёр бўлиб, узоқ умр насиб этган бўлса, бу фаслнинг келмоғи муқаррардир.

Шоирлик – бир умр тўкилиб бориш, демакдир. Сўз йўли – бутун умр тўкилиш, куз ва баргрезон йўлидирки, бунинг боғи ҳам, чорбоғи ҳам шоирнинг ўзидир.

Абдулла аканинг сатрини эсланг: **«Бир кунда тўрт фасл кечар бошимдан».**

Устоз Асқад Мухторнинг юқорида сарлавҳага чиқарилган сатрида ҳам шоирлик умрининг бутун қисмати кўзда тутилган. Бу қисмат – бир умр ўтмайдиган, кетмайдиган дардли, нурли соғинчдир. Сўз соғинчи, шеър соғинчи.

Ўзимни силкитсам — барглар тўкилар,
Хазонимни кўргил, хазонрез боғим.
Умр ўтмоқдадир, лекин бир умр
Ўтмай сил қилади мени бу соғинч.

Бир учрашувда шундай хат узатишди:

«Сиз нима учун айнан шоирлик йўлини танлагансиз?». Жуда жўн, одатий савол бўлса-да, кишини анчайин ўйлантириб қўядиган гап. Ҳақиқатан ҳам, нима учун? Мен йўлними ё йўл мени танладими? Озғингина қизгинанинг озғингина қўли узатган бу хат ортида ота-онамнинг, ака-ука, опа-сингилларим, ошнаю бегоналар, муаллимларим, бари элдошларимнинг сўроқ тўла кўзлари ҳар кун, ҳар соат мендан сўз сўраётгандек, гўёки бу хатчани минглаб, юз минглаб қўллар узатгану, ҳали ҳам шу алфозда ҳавода муаллақ қолиб, менинг жавоб беришимни кутаётгандек. «Беихтиёрликда борму менда ихтиёр?».

Энди аён бўлдики, шоирликнинг махсус дарслик китоби йўқ, қўлланма билан шоирликка етишиб бўлмас экан.

Романтикона бир таъриф ҳам айтилган кўринар: шоирликнинг нонуштаси – бир қатра шабнам, кечки овқатига бир томчи юлдуз ҳам етиб ортади.

«Ғафлат ҳаммомида кирим қолади». Ўз даврининг наъравор шоири нима учун бундай деган? Бугуннинг ёш шоири буни англамоғи учун Ғафур Ғулом бўлмоғи, уни билмоғи, у ўтказган хазонларни дил боғидан кечирмоғи керак бўлади.

«Зор жисмимда бўғинлар меҳнатимнинг сонидур» дейдилар Мир Алишер бобо. Яна айтадиларки **«меҳнат паймонасининг журъачаши ва маломат хумхонасининг сабукаши, шайдолиқ маҳалласининг расвоси ва расволиқ кўчасининг шайдоси**

Вафо бўстонининг достонсаройи
Маломат булбули, яъни Навоий.»

Шоирлик — бамисоли деҳқон кеча-кундуз ерни шудгор қилиб, гўзаллик, ноз-неъмат яратганидек, кўнгилларда чечаклар ундиргувчи ранжкашлик, фидойиликдир.

Борис Пастернакнинг ёзув-хатини қай бир адиб учаётган турналарга ўхшатган экан. Шоир ўзини куз теккан дарахтдек дафтарига тўка олсагина, сўзлари хазондай шовуллаб тўкилсагина, унинг шеърлари турналар янглиғ қалбларга кўкламлар келтиргусидир.

Шеъриятда, шоирликда, бир кинорежиссёр уқтирганидек, «бошқаларнинг мағлубиятини ўзингнинг ғалабанг, ўзингнинг ғалабангни эса бошқаларнинг мағлубияти» деб қарамаслик, ўзбекона айтганда, кенг бўлиш керакдир. «Шеърни мард одам ёзади» деган ҳақ гап устозлардан қолган.

Ҳолбуки, ҳаётда ҳаётнинг ўзидан-да гўзалроқ бир нима йўқ, шеъриятда ҳам шеъриятнинг, шоирликнинг ўзи, унинг дид ва фаросати гўзалдир.

* * *

Алқисса, шоирлик дарслари – адо бўлмас дарслардир. Бу – туганмас мактабдирки, унинг оғир синовлари, битмас ранжу заҳматларию алам-изтироблари бор, ҳаётнинг бошқа шодликларига ўхшамайдиган севинчлари бор. Шеърият – ўзга дунёдирки, унга бу дунёнинг ҳисоб-китоблари, манфаатчалари билан кириб бўлмайди. Бу қутлуғ даргоҳга қисмат эшигидан кирган янглиғ, тақдирга тик қараган мисол қадам қўймоқ керакдир. Шундай иқтидорларга шоирлик бахти ҳам, мактаби ҳам бир умр муборак бўлсин!

Йўлдош СОЛИЖОНОВ:

ЎН ОЙ БЕКОР ЎТМАДИ

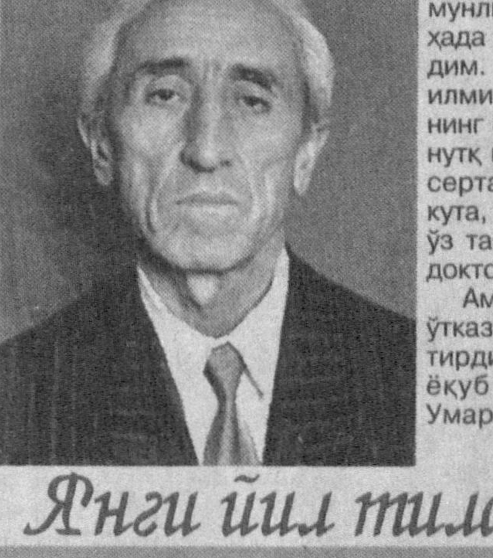

Янги йил тилаклари

Ўтган 2003 йил менинг ҳаётимда энг завқли, энг мазмунли йил бўлди. Завқли ва мазмунлилиги шундаки, йилни мен илмий соҳада катта ва умидли қадам билан бошладим. 2003 йилнинг 8 январида чорак асрлик илмий изланишларимни якунлаб, "XX асрнинг 80 — 90-йиллари ўзбек насрида бадиий нутқ поэтикаси" мавзуидаги докторлик диссертациямни ҳимоя қилдим. Ниҳоят кута-кута, орадан бир йил ўтиб, декабр ойида иш ўз тасдиғини топди ва филология фанлари доктори илмий даражасига эга бўлдим.

Аммо орадаги ўн ойлик муддатни бекор ўтказмадим. Ўқиш ва ўрганишни давом эттирдим. Устоз адабиётшуносларимиз Матёқуб Қўшжонов, Озод Шарафиддинов, Умарали Норматов, Собиржон Мирвалиевлар кексайиб қолишганига қарамай, тинимсиз ижод қилаётганликлари менга ибрат бўлди. Ҳозирги адабий жараённинг ўзига хос фазилатлари ва камчиликларини таҳлил этиш, рўйрост кўрсатиш танқидчиликнинг биринчи галдаги вазифасидир.

Шу масъулиятни ҳис қилган ҳолда устозлар изидан бориб, "ЎзАС" газетасида "Шоир кўп, аммо шеърчи?", "Роман кашфиётлар манбаидир" сарлавҳали мунозарали мақолаларим босилиб чиқди. Бу мақолалар адабий жамоатчиликда ҳам, оддий китобхонлар орасида ҳам хийла шов-шувга сабаб бўлди.

Мен учун энг завқли машғулот китоб мутолаасидир. Китоб ўқимаган кунимни умрнинг маъносиз парчаси деб ҳисоблайман. Ҳар гал Тошкентдан кўп китоблар олиб кетаман. Уларни ўзимгина ўқиб қолмай, дўстларим ва шогирдларимга ҳам илинаман. 2003 йили нашр қилинган асарлар орасида менга Саид Аҳмаднинг "Киприкда қолган тонг", Улуғбек Ҳамдамнинг "Исён ва итоат", бир неча ёзувчи ҳикояларидан иборат "Сиз соғинган асарлар" (тўпловчи ва нашрга тайёрловчи Н.Боқий) китоблари маъқул бўлди. Фарғонада эса китоб савдоси ўлди ҳисоб.

Янги 2004 йилдан умидларим катта. Ўтган йилги ютуқларим менга куч ва қанот бағишлаб турибди. Аммо ўйлаган режалар амалга ошгандан сўнг мақтанган маъқул, деб ўйлайман. Ҳар ҳолда биттасини ошкор қилишим мумкин: шу пайтгача жамоатчиликнинг назаридан четда қолган бир туркум ёзувчилар ижодини таҳлил қилиш ва китоб тайёрлаш ниятим бор. Фарғона адабий муҳитини ҳам ижодий, ҳам илмий жиҳатдан ривожлантириб, эл кўзига кўрсатишга муносиб ҳисса қўшмоқчиман.

Оллоҳ Янги йилда ҳаммамизни ниятимизга етказсин!

Муҳаммад РАҲМОН

ДАҲР АРО ТОПАРМИЗ ЙЎҚОТГАН ШОННИ

Билмайсан, бу ёмғир бугун ё кеча
Еру осмон аро тўр ташламаган...
Уммонлар бағрида тўлғониб, неча —
Вулқонлар қаърида жон талашмаган!

Бу ёмғир, билмайсан, қорларда тўнган,
Қайнаган самумлар жазирасида.
Кўчманчи қушлардек жон сақлаб қўнган —
Қадим работларнинг хазирасига

Йўлида маҳдудлик қотган тош бўлиб,
Бўғовлар пойида ўкраб, титраган!
Буддалар кўзидан оққан ёш бўлиб,
Салбларга урилиб мунглиғ питраган!

Кўкда гулдираклар қурганда базм,
Ўйнаб чақмоқларнинг қамчиси билан,
Етган димоғингга илоҳий насим,
Ҳар ютим ҳавоси, томчиси билан.

Билмайсан, бу ёмғир қанчалар ўжар,
Қанчалар дилкашу қанчалар фузун.
Билмайсан, Яратган даргоҳи қадар
Йўллари сенгача бўлганин узун...

Шивирлар дуога дуолар улаб,
Тангри ёрлақасин умру жонингни! —
Ўлмак саодатдир пойинга қулаб
Мовий гумбазидан соябонингни!..

ЭНДИ СЕН ОМОН БЎЛ...

"Чағаниён" газетасининг бош муҳаррири Зоир Мамажонга

Кўзингда йилларнинг армонлари бор,
Гоҳ улар чақноқдир, бир жуфт ҳаяжон.
Баҳор ҳавосидай феъли беқарор,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

Кулсанг Боботоғ ҳам гулдираб кетар,
Сангардак сойлари чулдираб кетар.
Зорингга ким етмас, ким эса етар,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

Ёнбошлаб кесакка калламни қўйсам,
Ота касб — боғ қилсам, қаламни қўйсам,
Бас, дейсан, нокерак аламни қўйсам,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

Дунёда иш борми лекин нокерак,
Юртга тинчлик керак, уй-жой, нон керак.
Сен каби сон мингта покдомон керак,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

Ҳали довруғимиз тутгай жаҳонни,
Даҳр аро топармиз йўқотган шонни.
Ҳозирча эплаб тур "Чағаниён"ни,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

Умр ҳам оёқлаб бормоқда аста,
Энди сен омон бўл, бўлмагин хаста.
Мен ўтсам, бел боғлаб ким тутар ҳасса,
Тентаккина дўстим Зоир Мамажон.

ГУЛЗОР БЕГИМ. "ҚАФАС". ҚАЛАМ-ТАСВИР

Тақсир, бу не кўргилик:
Кўзда халқа ёшингиз...
Лошингиз — ташқарида,
Қафасдадир бошингиз!

Тақсир, бу не кўргилик:
Мардумсиёқ чаёнлар —
Теграngизни қуршабди
Мулозимлар, аъёнлар.

Фикрат, азму шижоат,
Нафсга қурбон, ўйинга...
Тақсир, нега олдингиз
Бу "ўйин"ни бўйинга?!

Тож-тахтингиз — омонат,
Миннатлидир ошингиз.
Кимсан шаҳриёр, лекин...
Тор қафасда бошингиз!

Таомили шунақа:
Оёқ чалиб йиқиш йўқ!
Тақсир, кириш бор фақат,
Бу ўйинда чиқиш йўқ!

Пешонада борини,
Илож қанча, кўрасиз:
Ётиб шу қафас билан,
Шу қафас-ла турасиз,

Олсалар ҳам, башарти,
Уни, ғазабга тушиб,
Елкангиздан олишар...
Бошингиз билан қўшиб!

Тақсир, бу не кўргилик...

САВДО

Чоғроқ чойхонада ажиб ҳол эди:
Шалоқ чорпояда икки чол эди.
Тинмасди уларнинг жағи-даҳани —
Савдоси бўларди алланимани!
Балки зотдор от у, балки иморат —
Ўта жиддий эди турқи-тароват.
Сотувчи, инсоф қил, озроқ қўш, дерди,
Олувчи, инсоф қил, пастроқ туш, дерди.
Бу, дерди, қўйсанг-чи, ҳумпар, ҳазилни,
Танимас экансан моли асилни.
У, дерди, олишга, майли, оламан,
Эрта куйиб қолсам, нима қиламан?!
Бу дерди, асл мол қолмайди ерда,
Фалон бойвачча ҳам сўраган бирда.
У дерди "ўт-бўт"да юрар сўппайиб,
Лўттибоз кўппакдай кетди кўпайиб.
Молини мақтайди: — Олинг, Париждан,
Тегин суриштирсанг, балки Форишдан.
Шундоқ, қизишганда сўкардилар ҳам,
Неча бор туришиб, чўкардилар ҳам.
Орада қанча чой ичо-ич бўлди,
Тўхтамдан дарак йўқ, кун ҳам кеч бўлди.
Бу матоҳ қадрли демак отдан ҳам,
"Сони" ёрлиғи бор маҳсулотдан ҳам.
Савдонинг савдоси экан кўп оғир,
Даллол аралашди бу ишга охир.
Сотувчи ниҳоят, қўймадинг, деди
Харидор, ўзинг ҳам ўйнадинг, деди.
Барака дедилар, бор-бор барака,
Барака биландир тўю маърака.
Сотувчи, буюрсин, деди ва мана,
Енгидан чиқарди... нима? — БЕДАНА!

ЭМАС

Ўзинг учун, саховатинг,
Мискин, етим учун эмас.
Савобдадир барокатинг,
Чиқим-йитим учун эмас.

Арзимайсан ёки арзи,
Салом бердим — Худо қарзи!
Олган алигинг ҳам асли
Саёқ итим учун эмас.

Азал-аввал талашдир тахт,
Ўртада эл сарсон, карахт.
Муросаи мадора — бахт! —
Сакта битим учун эмас.

Шому саҳар дуодаман
Саждагоҳим сенсан, Ватан!
Бу тил-забон, бу тиш, даҳан,
Фақат ютум учун эмас.

Қўшиқ — парвоз, дарддир ички,
Сел қилмаса, қадри ҳечки,
Ҳофизман, деб юрган эчки
Таъбим — дидим учун эмас.

ТУЯҚУШ

Қўрқоқ эди туяқуш,
Ҳам нодонроқ бояқиш.
Сўқишни билмасди у,
Чўқишни билмасди у.
Қочишга ҳам чоғи йўқ
Гўёки оёғи йўқ.
Офтоб эриб мум эди,
Саҳрода самум эди.
Туяқушнинг билгани
Фақат... фақат қум эди!
Пода ўтди гуриллаб;
Қумга тикди бошини.
Қашқир ўтди ириллаб,
Қумга тикди бошини.
Ўтди қанча овчилар,
Адашган йўловчилар,
Койинтирмай лошини
Қумга тикди бошини.
Кўрмади, куймади ҳам,
Бу юмушдан безмади.
Алал-охир умрнинг
Ўтганин ҳам сезмади.
— Бас! — деди бир кун кимдир,
Чўчиб тушди бояқиш.
Қумсоатга тикқанди
Бошин бу гал туяқуш!..

* * *

Минг битта бўлса ҳам таъриф-тавсифи,
Гулга гул бўлишдан ортиқ шараф йўқ.
Тараф йўқ, ҳа унинг маъсумлигига!
Бошига эгилиб жимгина сўранг:
— Гўзалларнинг чеҳрасимисиз?
— Гулман! — дейди гул.

Мел Гибсоннинг Шерюрагидек
Етганда ҳам боши кундага
Ўз номидан тонмайди.
— Озодликман! — дейди озодлик.

Титраб-қақшаб букилади,
Синмайди лекин.
— Ҳақиқатман! — дейди ҳақиқат

Зар жилоси — хиёнатга даъват.
Ришватга учмайди,
Иймáнмайди иймонлигидан иймон.

Фақат...
Ота-онасидан ёмон от мерос
Болаларга ўхшайди жуда:
"Жазо ўташ маскани..." яна
Алламбало сўзқурмалар.
Ўз номини тўғри айтишдан
Ор қилади фақат... турмалар!

ҲАЗРАТИ БАШИР ҲИКМАТЛАРИ

Менда сўз йўқ дегали, очгали — сенда қучоқ,
Ўт эдик, оташ эдик, энди — кул босган ўчоқ.
Дўст, дўст, не сир-синоат, бу фаромушлик надир:
Олмадинг, кесгач анор, ўртада қолди пичоқ...

* * *

Борсан сонда бугун, саноқда борсан,
Эрта ким билади, бекассан, хорсан.
Кафанлик қайғуси бошимда салла, —
Ё фалак, бунчалар шумсан, ғаддорсан!

* * *

Санамо, бу ишқни мен байт айласам,
Ҳар кўнгил авроғига қайд айласам.
Ётсангиз ойдинда сиз ойдек бўлиб,
Ойни мен баркаш қилиб савт айласам!

* * *

Ёлғонни қўймадинг, бўлди, десак ҳам,
Сабримиз косаси тўлди, десак ҳам.
Энди тобутингни ким кўтаради,
Кимса ишонмайди, ўлди, десак ҳам.

* * *

Эгри мўрикондан эгри тутун чиққан,
Асл нав деганлари гоҳ ўтин чиққан.
Сен бу сувга тупурмагин, ризқинг учун,
Новдан ташлаб, тегирмондан бутун чиққан!..

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ:

ҲИКОЯНИ СОҒИНИБ ҚОЛИБМАН

2003 йил бир ҳисобда мен учун самарали йил бўлди. Бундан йигирма йиллар муқаддам икки жилдлик ҳикоялар тўпламим чиқарилишини орзу қилгандим. Шу орзуим ушалди. "Шарқ" матбаа концернида босилган биринчи жилд қўлимга тегди. Иккинчи жилди босмахонада. Учинчи жилд қўлимда. Булар "Сайланма" деб аталади. Аммо бор бисотим булар. Айниқса, иккинчи жилд 1984 — 2003 йилларда ёзилган ва китобларга кирмаган ҳикоялардир.

Кейинги икки-уч йилда эссега қизиқиб қолдим. Эссе ёзиш жараёнида одам кўп нарсани — ўзингнинг изланишларинг, адашишларингни топарkансан. Менинг энг азизларимдан бўлган Ўлмас Умарбеков ҳақида уч юз бетли эссе ёздим. Табиийки, унда 60-йиллар авлоди ҳақида гап кетади. Орамизда Умарбеков энг маданиятлимиз, энг меҳрибонимиз эди. Ҳаётдан ўтганидан кейин у жўрабошилик қиладиган авлод ҳам тарқалиб кетди. Одатда шундай бўлар экан. "Лидер"га кўп нарса боғлиқ экан. Шу дўстимизнинг ўлими билан эссе тугайди.

Янги йил тилаклари

Яна бир қадрдоним, устозим Матёқуб Қўшжонов ҳақида, тўғрироғи, Қўшжонов билан орамиздаги кечмишлар ҳақида "У кишим — устоз, мен — шогирд" деган каттагина эссе-қисса ёздим. Унинг ҳам ҳажми каттагина, 250 саҳифалар бўлиб қолди. Мен бунда устоз ким-у шогирд кимлиги ҳақида фикр юритаман, уларнинг ўзаро муносабатларини ёзаман. Шу жараёнда мен ўзимизнинг ўтмишимизда ўтган устозлар ва шогирдларнинг (масалан: сўфийлар ва дарвешлар) муносабатларига беихтиёр таяндим ва улардан ибрат олдим. Бу гаплар асарнинг ёзилиш тарзига тааллуқли.

Эссе-қисса янги йил арафасида битди. Ўйлаб кўрсам ҳикояни соғиниб қолибман. "Динозавр" романимнинг қаҳрамонлари бир жойларда ҳаракатдан тўхтаб турибди. Насиб этса, янги йилдан кейин ўзимни ҳикояга ураман. Ўнтача ҳикоянинг "хомашёси" тайёр. Шундан сўнг эса роман ёзишга ўтираман.

ҲИКОЯ

Наби ЖАЛОЛИДДИН

ЭРКАГИ БОР УЙ

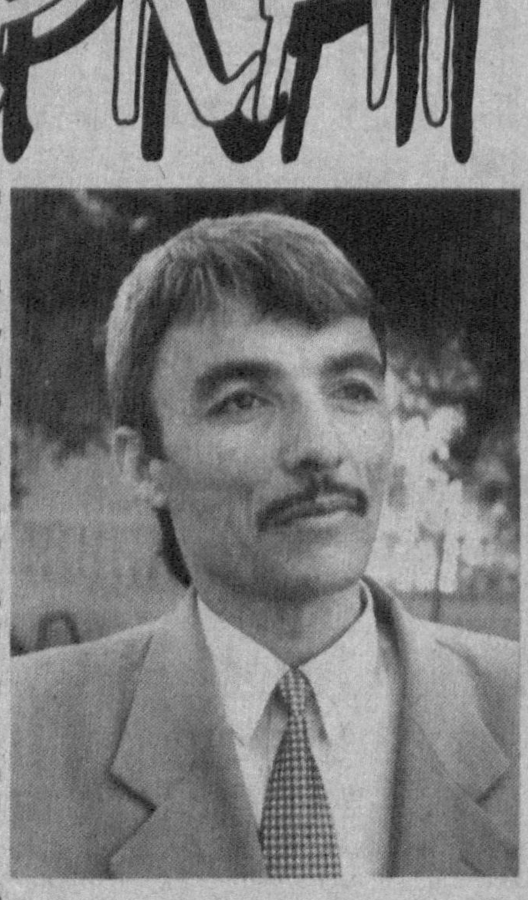

Дарвозахонадан ирғишлаб кириб келган болакай уй ёнида тарвақайлаб ўсиб, том устигача шоҳлаб кетган каттакон ўрикнинг остида эринчоқлик билан тимирскиланиб юрган тарғил мушукни кўриб, бир тўхталиб олди. Кейин қўлидаги сумкасини гўё мушукнинг устига ирғитаётгандай қаттиқ силтади ва шу силташ асносида оғзидан ваҳимали бир товуш чиқардики, мушук ҳам ўша товушга ҳамоҳанг равишда «дод»лаб, ўрикнинг икки одам бўйи келадиган шохига сакраб, болага «ҳазилинг қурсин» дегандай қараш қилди-да, бойвучча юриш билан қинғир-қийшиқ шохлар орқали томга ўтиб кетди. Бола ўз қилиғидан завқланди. Аслида бу мушук уларники эмас, қаёқдандир пайдо бўлиб қолгану бировнинг эътиборидан озор топмагач, томда уя солиб, бола туққан ва шу хонадоннинг «аъзо»сига айланган.

Уйдан чиқиб келган аяси айвонда тўхтаб, унга дакки берган бўлди:

— Мушукни қийнамагин-да, ўғлим!

Болакай сумкасини эркалик билан у ёқдан-бу ёққа силтаб, сакраганча айвонга — аяси ва сўрида ўтирган холасининг олдига кўтарилди.

— Ассаломалейким! Келинг, холажон! — деди овози жаранглаб.

— Ваалейкимассалом. Одобиям бор бу шумтаканинг, — деб қўйди аяси завқи келиб.

— Келдийми, полвон? Қани!.. — Холаси ўтирган жойида сўрашиш учун кафтини очди.

Бола ўз одатича эркалик билан холасининг кафтига «чарс» эткизиб кафтини урди-да, «қалайсиз?» деб қўйди.

— Аяжон, — у сумкасини сўри четига қўйиб, чақнаган думалоқ кўзларини аясига тикканча бидиллашга тушди. — Бадал бувага салом берувдим, «Баракалла ота ўғил, илоҳи, отангга ўхшаган йигит бўлгин» деб дуо қилди.

Аясининг меҳри ийди, маъюс кўзлари ёшлангандай йилтираб кетди.

— Баракалла, ўғлим! — болакайнинг бошини бағрига тортди. — Илойим Бадал буванинг айтгани келсин! У киши даданг раҳматлини жа яхши кўрарди-да... — дея кўнгли бузилди.

Бадал бува уларнинг уч-тўртта эшик наридаги қўшниси бўлиб, ҳамиша дарвозаси олдидаги ихчам супада қўлидаги беҳи шохидан ясалган қўлбола ҳассасига тираниб, гоҳ нималарнидир пичирлаб, гоҳ ўтган-кетганга гап ташлаб ўтиргувчи соқоли қордай оппоқ нуроний чол эди. Чол ҳамма нарсани билгувчи, қишлоқдаги ҳар бир ишдан бохабар эди. Барча ўз қилмиши учун у кишидан ҳайиқар, чунки чол айтадиган гапини хаспўшлаб, эзғилаб ўтирмас, дангал айтарди-қўярди. Шунданми, қишлоқ аҳли ҳар бир воқеа-ҳодиса учун орқаворотдан бўлса-да, Бадал буванинг ҳукмини кутарди. Унинг ҳукми эса доимо адолатли бўларди, шекилли, барчалари ҳамиша ҳар бир иш учун шу оқсоқолнинг муносабатини билишга уринишарди. Ҳозир қишлоқдошлари наздида оқилу доно бўлган отахоннинг айтган гапларидан аёлнинг ҳам кўнгли юмшаганди.

Болакай холасининг доимгидай алқашлари остида кийимларини алмаштириш учун уйга кириб кетди. Сумкасини қўйиб, кўйлагини ечаркан, холасининг хавотирли бир овозда ғўнғиллаб гапиргани беихтиёр қулоғига тушди.

— Айвонгача чиқдими, шихтинг қурғур? — сўради холаси аясига ер остидан қараб. Шундагина бола дераза орқали онасининг ҳолатига эътибор берди — у анчагина ғамгин ўтирарди.

— Бўйнинг узилгур, қўли билан имлаб ташқарига чақирдиям. Кўзларининг йилтирашидан тузуккина мосийдиям (маст эдиям), шекилли, итдан бўлган.

Болакай энди деразага яқинроқ келиб, аяси ва холасининг гапларини диққат билан эшита бошлади. Унинг мурғак қалби онаси билан боғлиқ бирон кўнгилсизлик бўлганини сезганди.

Аяси хижолатли овозда секин-секин гапирарди:

— Ер юткур, бир-икки марта ишдан қайтаётганимдаям сузилиб қаровди. Саломлашиб ўтганимни ўзича тушунган шекилли-да...

— Кечқурун чиқиб бирга ётайми? — сўради холаси далда берувчи оҳангда.

— Қўй, эрийни ғаши келмасин тағин.

— У итвачча яна чиқар ҳали?...

— Билмадим. Худо сақласин. Кечқурун дод солмоқчиям бўлдим, лекин маҳалла-кўйдан номус қилдим. Барибир ҳаммаям тўғри тушунмайди, қайтага миш-миш кўпаяди. Ахир болаларим бор!... Ҳаммасига сабаб — уйимда эркагим йўқлиги. Эркагим бўлса-ю... — аясининг овози чийиллаб кетди, чамаси у йиғлаб юборди.

Болакайнинг ҳам кўнгли бузилди, аясига жуда-жуда раҳми келиб кетди, дадасини эслаб, ўксинди. Шу ҳиссиётлар орқасидан «Ким бўлдийкин у одам?» дея ўйлаб қолди. «Кечаси бизникига кирадиган қайси ҳаромийкин? Ҳали у эркаги йўқ уйга кираркан-ми? Бизни уйни эркаги йўқми?.. Мен-чи?!.. Йўқ, аяжон, бизникидаям эркак бор, ҳа, бор, аяжон!»

Болакай эндигина бешинчи синфда ўқирди, айни дамда эса худди катталардай фикр юритар, айниқса, аясини хафа қилганлардан ўч олиш истаги унинг томирларидаги қонни чинакам йигитларникидай оловлантирмоқда эди. «Фақат ким бўлдийкин у ит?! Ҳа, майли, кечқурун билиб оларман. Кўрсатиб қўяман мен унга бировникига кириш қанақа бўлишини!» У уйларига кирган одам ким эканлигини аясидан сўрашга уялди. Ўзича қатъий бир қарорга келди-да, шахд билан ташқарига чиқди.

Аяси товуқ боқамиз деганидан кейин катак қилиш учун бир талай гувала қуйиб ташлаганди. Ҳозир ана ўша яқиндагина қуйилган гувалалардан иккитасини олиб, ўрик остига келтирди. Бу орада холаси чиқиб кетаркан, «ху-уй, гувалачи, бизникигаям ўтгин» деб қўйди бир эрка овозда. Унинг қилаётган ишига эътиборсиз назар ташлаб қўйган холаси тугул аяси ҳам «ёш бола ўйнаяпти-да» дея ўйлаганди холос. У эса ўйнамаётганди, ўз наздида, кечқурун бўлажак «жангга» ҳозирлик кўраётганди. Унинг болалик шўхликлари-ю шумликлари тўлган миясига айни дамда тунда уларникига кирган ўша одам ким эканлигини билишу унинг боплаб адабини бериб қўйиш хаёли ўрнашиб қолганди. Шу ниятда ўрик остига иккита гувала олиб келгач, яна аллақаерларни тимирскиланиб, аяси бозордан пиёзу картошка ташигувчи сунъий ипдан тўқилган халта ва арқон топиб келди. Гувалаларни халтага солиб, арқонни белига ўради-да, тирмашиб, ўрик устига чиқа бошлади.

Ўрикнинг йирик шохлари ҳам бир нечта бўлиб, улар қинғир-қийшиқ, бесўнақай, ғадир-будир танаси қорайган ва дағаллигидан болакайнинг нозик танасини ҳатто кийими устидан-да шилиб юборгудай эди. Одатда қари ўрикларнинг майда шохлари худди чакалакзор буталарига ўхшаб бир-бирларига чирмашиб кетади. Шунинг учун ўрикнинг барглари ҳам кўп, яъники ғуж-ғуж бўлади. Болакай қўлидаги халтани қуриган бутоққа иларкан, ўша қалин барглар орасидан ҳовли этагидаги деворни кўриш учун бирон туйнук ахтарди. Бироқ ростдан ҳам барглар шу қадар қалин эдики, қани энди деворни кўриб бўлса. Барибир ҳовли томондаги девордан ошиб киради, дея ўйлади бола, дарвоза тарафдан ўлсаям ўтолмайди. Шуларни ўйларкан, халтани яна қўлига олиб, эҳтиёткорлик билан уйнинг томи устига эгилган йўғон шох тепасига ўтди. Аслида бу кекса ўрикнинг ҳар бир шохи таниш бўлганидан бола учун унинг устида юриш унчалик қийин эмасди. Ҳар йили ўрик пишиғида бу ўрикнинг устига неча бор чиқиб тушган ва шунинг учун қайси шохда оёқни қаерга қўйишни яхши биларди. Ҳозирги хушёр ҳаракатлари эса қўлида юки борлигидан эди. У ўша шохнинг ўртасида, яъни ҳовлининг этагидан келувчи одамнинг айнан устини мўлжаллаб, тўхтади ва халтани яна бутоққа илди. Белидаги арқонни ечиб, тахлади-да, учи синган калта шохга бир бор айлантириб осиб қўйди. Ўрикдан тушиб, ҳовли томонга ўтди ва деворнинг одам ошиши мумкин бўлган жойини чамалади-да, ўз фикрига яна бир бор ишонч ҳосил қилгач, ортига қайтди.

Энди унинг бирдан-бир ташвиши тунги уйқуни енгиш эди. Уларникига кирадиган ҳалиги номаълум одам барибир ярим кечадан аввал келмаса керак. Чунки у ҳам худди ўғрилар каби бехатарроқ пайтни пойлаши аниқ. Унгача эса болакай тиррак қотади. Энг алам қиладиганиям шу. Кўпинча телевизордан бериладиган кечки киноларни роса пойлай-пойлай, эндигина бошланай деганда, ҳатто синглисидан олдин ухлаб қолади. Бу тирмизак синглиси кичкина бўлгани билан китоб ўқишни, айниқса, эртакларни шунақаям яхши кўрадики, катта уйга кирволиб ўқигани-ўқиган. «Ухлайсанми-йўқми» дея ҳатто аяси ҳам пинакка кетиб қолади.

Айтгандай, эртакни эсладими? Қайсидир эртакда ўқиганмиди ёки синглисидан эшитганмиди, хуллас, ундаги қаҳрамонлардан бири кечаси ухлаб қолмасликнинг чорасини топади. Бола ўз топқирлигидан қувониб, жилмайди. Оғриса-чи?! — ўйлади кейин, — ҳа нима, ухлаб қолмаса бўлди-да. Оғриққа чидайди, ахир, эркак киши-ку! Бу уйнинг эркаги борлигига аясини ишонтириш учун ҳам чидаши шарт.

Ётар пайти аяси синглиси иккаловининг рангли қаламларини тарошлаб берадиган пискани доимги жойи бўлмиш токчага ёзилган газета тагидан олди-да, кўрпасига кирди. Аяси чироқни ўчириши билан ёнбошлаб, чап оёғининг товонини айвондан тушиб турган чироқ ёруғига тутди. Тишларини бир-бирига қаттиқ босиб, писка билан товонининг икки энлик чамаси жойини тилиб юборди. У кутганча оғримади. Қон чиқишини бир пас кутиб турди, ҳатто кесилган-кесилмаганлигини тезроқ аниқлаш учун бармоқлари билан бир-икки уқалади ҳам. Қон чиқиши ҳамоно боя ошхонадан олиб кириб қўйган тузни жароҳатга босди-да, лабини тишлаб, кўзларини юмди. Бир лаҳза ўтар-ўтмас кесилган жой жизиллаб ачиша бошлади. Бола эмасми, бир муддат ўз мақсадини ҳам унутиб, тўлғонди, билинар-билинмас ингради. Бироз бўлса-да, оғриқни қолдириш учун кўрпа остида туриб жароҳатини пуфлай бошлади. Аяси ҳали ухламаганди, шу боис ўғлининг безовталигини пайқади.

— Нима қиляпсан болам? — дея сўради у ўртадаги синглиси оша бўйларкан.

Бола ўшандагина сергак тортди, шошиб ўзини ўнглади-да, «ҳеч нарса» деди хотиржам овозда.

Лекин барибир уйқу зўр келди. Оёғининг ачишиши пасайдими ёки шунчалар толиққанмиди, тез орада донг қотиб ухлаб қолди.

Эрталаб аясининг овозидан уйғонди. У одатдагидек «мактабга кеч қоласан», дея кетма-кет такрорлар ва бу орада ўз юмушларини ҳам бажарарди. Болакай ўрнидан туриб, эшик томонга дастлабки қадамини қўйиши ҳамоно чап оёғининг товони зирқираб кетди ва шундагина тундаги уринишларини эслади. Оғриқни унутиш учун жароҳатли товонини кўтарганча тек тураркан, ҳалиги одам кирмадимикин ишқилиб, деган ўй урилди миясига ва ухлаб қолганига гўё оёғи айбдордай товонини полга кетма-кет қаттиқ босди. Энди оғриқ унчалик сезилмасди. Уй эшигидан чиқаркан, сўрида ўтирган холасига кўзи тушди, ювуқсиз ҳолда у билан кўришишга уялди-да, «келинг, хола» деганча шошиб ҳовли томонга юрди. Холаси бепарвогина «ҳа, турдингми, полвон?» деркан, шу ондаёқ жиянини унутиб, опасига айтмоқчи бўлиб турган гапида давом этди:

— Яхши, бугун чиқмабди ер юткур! — деди у овозига бироз сирли тус бериб. — Ажабмас, инсоф бериб қайтиб қадам босмаса.

Болакай холасининг бу гапларини уйнинг муюлишига етганда эшитди. «Хайрият, бу кеча чиқмабди ҳароми!» — дея хурсанд бўлиб, енгил нафас олди.

Бола кун бўйи кечқурун ухлаб қолмаслик чорасини қидирди. Ҳатто мактабда ҳам хаёлидан шу нарса кетмай юрди. Ухлаб қолмаслик чорасини излаб бош қотиргани сайин ҳалиги одамнинг кимлигини билиш иштиёқи кучайгандан-кучаяверди. Барибир адабини беради у ифлоснинг!..

Одатда аяси кун бўйи майда-чуйда ишлар билан тиним билмаганиданми, кечқурун соат тўққиз бўлмаёқ мудрай бошларди. Бу кеч аясининг айнан шу одати болакайга қўл келди. Аясининг чарчаганини баҳона қилиб, китобга мук тушган синглисини ҳам тезроқ ётишга қистай бошлади. Нияти нима қилиб бўлса ҳам аясига сездирмай эртароқ ташқарига чиқиб олиш эди. бўлмаса яна ухлаб қолади. Синглисини китобдан айириб ухлатгунча соат ҳам ўндан ўтиб кетди. Ўрнидан туриб, ёнбошлаволиб пинакка кетган онасини уйғотди.

— Чироқни ўчировраймми, ая?

Бола чироқни доимо аясининг ўзи ўчиришини ва ундан олдин катта уйга кириб кўйлагини алмаштириб чиқишини жуда яхши биларди. Ҳозирги сўрови эса унинг шунчаки болаларча ҳийласи эди.

Аёл уйқусираб ўрнидан тураркан, «ётавер. ўғлим, ўзим ўчираман», деб қўйди. Бола эса аясининг кўзи тушишини мўлжаллаб ўз кўрпасига кирди. Аяси катта уйга ўтиши билан ўрнидан туриб, ҳали ўрамоқлаб қўйган тўшакни ўз кўрпасига худди одам ётгандай қилиб жойлади-да, аста юриб ташқарига чиқиб кетди. Аяси катта уйдан қайтиб, у томонга бирров кўз ташлади-да, ётганлигига ишонч ҳосил қилгач, эшикни ичкаридан занжирлади ва чироқни ўчириб, жойига ётди.

Бола иложи борича товуш чиқармасликка уриниб, ўрикка тирмашди. Таниш йирик шохнинг арқон ва гувала солинган халта илинган қисмига етиб, арқонни олди. Бир қўли билан шохни қучоқлаб ётаркан, иккинчи қўли билан арқонни бели ва елкаси оша ўрик шохига қўшиб ўрай бошлади. Унинг бу эҳтиёткорлиги мабодо ухлаб қолса, пастга қулаб тушмаслик учун эди. Арқонни ўраб бўлгач, иккинчи қўли билан ҳам ўрик шохини қучоқлаб, қулайроқ жойлашиб олди-да, ўнг юзини шохнинг ғадир-будир танасига қўйди...

Орадан қанча вақт ўтди билмайди, бир маҳал елкасига алланарсанинг енгил урилишидан чўчиб уйғониб кетди. Бу тунги санқишларидан қайтаётган томда яшовчи дайди мушукнинг оёқлари эди. У ҳар куни неча бор ўтгувчи, ўзи учун йўлак вазифасини ўтагувчи шох устида ётган одамни пайқаб-пайқамай сакраб юборганди. Бола уйғонди-ю қаерда ётганлигини илғай олмай атрофдаги қоронғуликдан юрагини бир лаҳза ваҳм босди, ўзининг қаерда эканлигини эслагач эса дағал ўрик шохи ботиб юзи, елкаси-ю кўкраги ва қўл-оёқлари увишиб қолганлигини сезди. Улар шу қадар зирқираб оғрирдики, бола эмасми, уйқуси қаттиқлигидан бу азобларни аввалроқ ҳис қилмаганди.

У қўлларининг увишганини ёзишга уринаркан, туйқус пастдаги одам шарпасини пайқади. Пайқади-ю сергак тортиб, ўз мақсадини эслади. Пастдаги одам айвонга яқинлашаркан, бола уни танишга уриниб, қаттиқроқ тикилди. Ие, бу синфидаги Шоди манқанинг дадаси-ку! Уйлари буларникидан уч-тўртта эшик нарида. Вой, тракторчи алкашей! Ўзи ўғлийни ҳамма манқа деб эрмаклаб юрса-ю сен бировнинг уйига кирасанми? Ҳу, аблаҳ алкаш! Бу унинг болаларча тўпори ғазаб билан ғўлдирашлари эди. Бу орада Шоди манқанинг дадаси айвон четига етиб, қўлидаги майда тошмикесакни оҳиста ҳаволатиб дераза ойнасига отарди. Деразанинг бир-икки тиқирлашидаёқ аясининг саросимали юзи хира кўринди. «Тунги меҳмон» тузуккина ичиб олган шекилли, тебраниб, қўли билан аясини ташқарига имлай бошлади.

Бола шу ерда туриб ҳам аясининг уй ичида нима қилишини билмай безовта типирчилаётганини сезиб турарди. Шу билан бирга анови алкашнинг бировнинг уйида худди ўз уйида юргандай бемалол санқишидан ғазабланар, қанийди, каттароқ бўлса-ю уни бўғиб ташлашга ҳам тайёр эди. Барибир унга кўрсатиб қўяди бировнинг уйига кириш қандай бўлишини. У ёнидаги халтага қўлини тиқиб, гувалалардан бирини олди. Уни қўлида маҳкам ушлаб олгач, ҳамон айвон четида ғимирлаётган Шоди манқанинг дадасига бирпас қараб турди. Сўнг кескин бир томоқ қирди. Шоди манқанинг дадаси бир сесканиб тушди-да, шошиб ўзини қоронғига олиб, у ёқ-бу ёққа олазарак аланглади. Бу бола учун айни муддао бўлди, чунки у боланинг шундоққина остида турарди. Бола қўлидаги гувалани роса мўлжаллаб олгач, «тунги меҳмон»нинг бошига отди. Ҳали яхши қуримаган гувала «гурс» этиб унинг бошига тегди ва иккига бўлиниб ҳам кетди. У «их» деди-ю ерга ўтириб қолди. Ўша аҳволда бир пас пишиллаб тургач, олдинига бир неча қадам эмаклади, кейин эса букчайиб гандираклаганча ҳовлининг этагига югуриб кетди.

Болакай ўзини шоша-пиша арқондан бўшатаркан, бир пайтнинг ўзида аясини ўйлар, шўрлик онаизори ташқаридаги гурсо-гурсларни эшитиб, юраги ёрилгудай бўлиб турганлигини ҳам қалбан, ҳам ақлан ҳис этарди. Шу боис ҳам тезроқ пастга тушишга, тезроқ аясининг кўзига кўринишга уринарди. Чунки ўзининг ташқарида ўрик устида эканлиги аясининг ҳатто тушига ҳам кирмаслигини яхши билар, илло, кўрпа остидаги думалоқланган тўшак бу дунёдан бехабар пишиллаб ухлаётган ўғилчаси мисолида эди.

Ростдан ҳам айни замонда уй ичида ўтакаси ёрилгудай бўлиб титраганча дераза ортидан олазарак боқаётган аяси ташқарида нима бўлаётганини тушунмас, ўғлининг ўрнига қараш эса хаёлига ҳам келмасди. Қўрқув ичида ҳамон дераза олдида тураркан, ташқаридаги қоронғулик қаъридан ёруғ сари чиқиб келаётган ўғлини кўриб турса ҳам аввалига пайқамади, лаҳза ўтар-ўтмас жилмайганча айвонга кўтарилаётган болакай ўз ўғли эканлигини билдию «вой, ўлай!, вой, ўлай» дея боласининг кўрпаси томон ташланди. Кўрпани қайириб, ўғлининг ўрнида ўралган тўшакни кўргач, «Болам!..» деб қичқириб юборди. Энтикиб эшик сари отилди, занжирни тушираркан, тилидан фақатгина «ўғлим, болам» деган сўзлар учар ва шу билан бирга қўрқувдан карахтланган мияси бўлиб ўтган воқеани тушуниб борарди.

Улар айвон ўртасида учрашдилар. Болакай ҳамон жилмайиб турар, аяси эса уни қучоқлаб юз-кўзидан ўпаркан, йиғлар ва ҳансирай-ҳансирай сўзланарди:

— Айланай, қўриқчи боламдан! Уйимнинг эркаги бўп қолган боламдан ўргилай! Уйимга дарвоза бўп қолган ўғлимдан!..

Аёл бу гапларни дил-дилидан ўртаниб айтар ва ҳозирги кўз ёшлари-ю ўртанишлари ила бева аёлларга хос бир неча йиллик аламлари, ҳатто кўргиликлари бағридан сидирилиб чиқиб кетаётгандек эди. Армонлари, ўксинишлари мана шу кичкинагина ўғилчасининг бир неча дақиқалик журъати туфайли бутунлай йўқ бўлиб бораётгандек эди...

Ўша кунларнинг бирида болакай яна мактабдан қайтарди. Ўз супасида одатдагидек жилмайгандай ўтирган Бадал буванинг рўпарасига келганда қойиллатиб салом берди.

— Ваалейкимассалом, — деди отахон овозига қойил қолаётгандек тус бериб, — Баракалла, ота ўғил! Ҳақиқий эркак!...

Бола яйрагандан-яйради.

Шу пайт нарироқдаги дарвозадан боши боғланган Шоди манқанинг дадаси тамаки тутатганча чиқиб келди. Беихтиёр Бадал бувага кўзи тушди-ю бир ғалати бўлиб олди. Чамаси, отахонга рўпара келиш унинг хаёлида ҳам йўқ эди.

— Бошинг тузукми ишқилиб? — деди Бадал бува киноямуз оҳангда.

Тракторчи индамади. Чолга норози қиёфада бир қаради-да, «қайданам чиқдим» дегандай силтаниб ортига қайтди.

— Эркаги бор уйнинг деворидан ошмагин-да!.. — деб қўйди отахон зарда билан.

Бу маҳалда бола ўз дарвозасидан кириб бормоқда эди. У ичкарига кириб дарвозани ёпдида, елкаси билан ҳам итариб, зичлаб қўйди.

Шу пайт рўпарасида ўйнаётган синглисининг оёғи остида ўралашиб юрган мушукка кўзи тушди. Лекин бола одатдагидек уни қўрқитмади, унга қараб билинар-билинмас жилмайиб, синглисининг пахмоқ сочларини бармоқлари билан енгил тўзғитиб қўйди. Сўнг елкаларини кўтариб, у ёқ-буёққа қаради. Айвондаги сўрида унга кулимсираб боқиб турган аяси ва холасини кўриб, маъноли томоқ қирди-да, мардона юриш билан улар томонга йўналди.

МУҲАББАТ ДОСТОНИ

“Қиш сонатаси”ни кўриб

Турли хорижий телесериаллар бизнинг ойнаи жаҳонимиздан ҳам муқим ўрин эгаллади. Албатта, уларнинг савияси ҳар хил. Ниҳоятда юзаки, жўн детектив воқеалар асосига қурилганлари ҳам кўп. Бундай телесериалларни ҳар куни минглаб томошабинлар кўришаётган бўлса-да, улар чинакам санъат асарига қўйиладиган талабларга жавоб бермаслиги, ёшларимиз ахлоқи, маънавияти шаклланишига нохуш таъсир кўрсатаётганлигидан асло кўз юмиб бўлмайди.

Бироқ ўтган йили Ўзбекистон ойнаи жаҳони орқали намойиш этилган Жанубий Корея кино усталарининг “Қиш сонатаси” телесериали барчага манзур бўлгани, у чинакам санъаткорона яратилган баркамол асар эканлигини эътироф этиш жоиз.

“Қиш сонатаси” ойнаи жаҳонимизда намойиш этилган бошқа сериаллардан, аввало, соф инсоний муҳаббатни улуғлаши билан ажралиб туради. Фильм катта маҳорат билан яратилган учун ҳам уни томоша қилиб, асло кино кўряпман, деб ўйламайсиз. Воқеалар жуда табиий, таъсирчан талқин этилган. “Санта Барбара”да бўлгани сингари одамни толдирадиган ортиқча детективлик ҳам, воқеаларни сунъий тарзда чўзиб юборишлар ҳам йўқ. Бу асарни тугал ҳолда гўзал ва армонли муҳаббат қиссаси каби идрок этасиз. Южиннинг ҳам, Жун Сангнинг ҳам муҳаббати самимийлигига ишонасиз. Бизнинг ёшларимизга бугун айнан мана шундай соф, беғубор муҳаббат тасвирланган асарлар ниҳоятда зарур.

Экран жуда кучли тарбия қуроли. У диднини, эътиқодни саёзлаштириши ҳам, ўтмаслаштириши ҳам мумкин. Шунингдек, ёшлар онги, тафаккури, эътиқодини умуминсоний идеаллар асосида тўкис шакллантиришга ҳам қодир. Бу масала — ёшлар дунёқарашини энг гўзал миллий ва умуминсоний туйғулар асосида шакллантириш миллий кино, теле ва театр санъатимизнинг бош вазифаси бўлмоғи керак.

Афсуски, бугунги ёшларимизнинг аксарияти “Ўткан кунлар”, “Меҳробдан чаён”, “Улуғбек хазинаси” каби баркамол асарларни деярли ўқимай қўйишган. Умуман, китобхонлик савияси ҳам тушиб кетаётир. Гарчи, ўртамиёна телесериаллар бадиий юксак романларда тасвирланган ҳаётни ҳар жиҳатдан тўлақонли қамраб ололмаслиги, асарнинг асл моҳияти, ёзувчи фалсафаси китоб саҳифаларида қолиб кетиши хусусида баҳс-мунозара қилинаётган бўлса-да, минг-минглаб кишилар, айниқса, ёшларимизнинг бугунги маънавий эҳтиёжини ҳам ҳисобга олиш зарур. Қани энди, юқорида тилга олинган асарлар худди “Қиш сонатаси” каби санъаткорона талқин этилган телесериалларга айланса. Ўйлаймики, бундан миллий санъатимиз ҳам, маънавиятимиз ҳам ютган бўларди.

Модомики, кўпчиликка манзур бўлган асар ҳақида фикр юритар эканмиз, мазкур телесериалнинг ўзбек тилида гўзал бир тарзда экранга чиқиши учун тер тўккан таржимон Ҳулкар Аъзам, ва шунингдек, таниқли актёрларимизнинг ижодий меҳнатини эътироф этиш лозим бўлади. Ойбарчин Бакирова, Сайёра Юнусова ва бошқа санъаткорларимиз асарнинг руҳини, образларнинг ички мазмунини теран ҳис этган ҳолда овоз берганлар. “Қиш сонатаси”нинг ўзбек тилидаги талқини муваффақиятини таъминлаган омиллардан энг муҳими ҳам, бу — актёрларимиз дубляж санъатини юксак даражада намойиш эта олганларидадир.

Шу ўринда савол туғилади: бугун ўз ойнаи жаҳонимиз мустақил тарзда шундай телесериаллар ярата олмайдими? Ярата олади, қолаверса, бу борада катта тажрибалар ҳам йўқ эмас. Айтайлик, Шароф Бошбековнинг “Чархпалак”, Машраб Бобоевнинг “Кўнгил кўчалари” ва бошқа қатор видеофилмлар шулар жумласидандир. Сценарий-чи? Сценарий масаласи ҳам катта муаммо эмас. Аввало, Абдулла Қодирий ва Одил Ёқубов асарларини, илгари яратилган видеофилмларни такрорламаган ҳолда, худди “Қиш сонатаси”да бўлгани каби юксак маҳорат билан, ўн беш-йигирма қисмли телесериал тарзида суратга олиш мумкин. Қолаверса, бугун фаол ижод қилаётган ёзувчиларимизда ҳам ана шундай катта телесериалларга мавзу бўладиган асарлар йўқ эмас. Масалан, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Шукур Холмирзаевнинг “Динозавр” асари ҳақида эшитганлар, унинг дастлабки қисмларини “Ёшлик” журнали саҳифаларида ўқиганлар кўп. Шу асар, агар ёзувчи билан маслаҳатлашилган ҳолда иш тутилса, жуда мукаммал сериал бўлишга ҳар жиҳатдан муносиб. Асар бугунги кунимиз ҳақида, бугуннинг моҳиятини идрок этишга уринаётган, қийналаётган, изланаётган, бозор иқтисодининг бутун мураккабликларини ўз ҳаёти, тақдирида синаб кўраётган, лекин ўзлигини сақлаб қолган ва қололмаган замондошларимиз ҳақида...

Телевидение ва кино усталари изланишса яна бир қанча бадиий асарлар, сценарийларни топишлари мумкин. Айтмоқчиманки, ўтган бир йил ичида қатор шоу дастурлар, юзма-юз мулоқотлар, бадиий юксак телесериаллар билан минг-минглаб томошабинларни мамнун этган Ўзбекистон ойнаи жаҳони янада юксак ижодий ютуқларни кўзлашга ҳақлидир. Бунинг учун, шубҳасиз, телевидениемизнинг куч ва имкониятлари етарли.

М.ЭШМУРОДОВ

МАНГУ ЛАҲЗАЛАР СЕҲРИ

Боши биринчи бетда.

Буларнинг барчаси юксак даражадаги ижронинг сеҳр ва жозибаси туфайли эди. Санъаткор мухлисларини тамомила ўз оламига, санъати руҳига олиб киришга муваффақ бўлди.

Концертдан сўнг севимли санъаткоримизга бир неча савол билан мурожаат қилдик.

— Муножот опа, ҳар сафар саҳнага чиқишдан аввал хаёлингиздан нималар кечади?

— Аввало ижроим билан халқимиз юрагидан жой топа олсам, улар истаган маънавий озиқни беролсам дейман. Мухлислар ашулаларимдан завқланишса, ўз вазифамни қисман бўлса-да, бажардим деб ҳисоблайман. Лекин шуни айтишим керакки, доимо концертдан сўнг ўзимда қандайдир қониқмаслик ҳиссини туяман. Бу ҳол фақат ўзимга аён... Эҳтимол, бу ўзимга нисбатан ниҳоятда талабчанлигим боисдир...

— Айтинг-чи, бугунгига ўхшаб кутилмаганда қайсидир ашулани айтишингизни сўраб қолишса, ўзингизни ҳар доим ҳам шунга тайёр деб ўйлайсизми?

— Бу, албатта, қайси ашулани сўрашларига боғлиқ. Масалан, бу сафарги концертда бир аёл “Ким кейин, ким илгари” ашуласини айтишимни сўради. Бу ашулани мен жуда кўп ижро этганман ва у менга қийинчилик туғдирмади. “Туркистон” залида бўлган концертда эса бир тингловчи “Куйгай”ни ижро этишимни илтимос қилганди. Ўша пайтда биз бу қўшиққа тайёр эмасдик. Сабаби, созандалар билан ҳар бир ашула устида узоқ ишлаймиз. Тўсатдан сўралган бу илтимосга мен ўша одамнинг кўнглини оғритмасликка ҳаракат қилиб, “Таклифингизни кейинги дастуримни танлашда, албатта, ҳисобга оламан”, деб жавоб берган эдим.

Кейин эса “Куйгай” ашуласини дастурга киритишни аввалига Шавкат ака хоҳламадилар. “Бу ашулани аввал ҳам, ҳозир ҳам жуда кўпчилик ижро этган. Биз шундай ашулаларни танлашимиз керакки, ҳозир умуман йўқолиб кетаётган, эътибордан четда қолган бўлсин”, деб маслаҳат бергандилар.

Лекин, биласизми, мен учун тингловчиларнинг хоҳишлари ҳам катта аҳамиятга эга. Қолаверса, ўзим ҳам бу ашулани жуда яхши кўраман. Балки ўша тингловчи айнан менинг талқинимда эшитмоқчи бўлгандир, хуллас, кейинги концертда “Куйгай”ни ижро этдим.

Шу ўринда устозим Шавкат Мирзаев ҳақида қисқача тўхталмоқчиман. У киши устозим, маслаҳатдошимдир. Дунё саҳнасига чиқишимда катта ёрдам берганлар. Мана 25 йилдан бери ҳамкорликда ишлаб келяпмиз. Шавкат ака жуда талабчанлар, ҳар бир камчилик устида эринмай ишлайдилар. Созанда ва хонанда бир-бирини эшитиб, тушуниб, ўзаро уйғун ҳолда ижод қилиши асарнинг мукаммал даражада ижро этилишини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

— Ижодий сафарларингиз давомида сизда катта таассурот қолдирган биронта концерт ҳақида сўзлаб бера оласизми?

— Биз жамоамиз билан бирга Европа, Америка, Африка мамлакатлари, Бразилия ва бошқа кўп жойларда концертлар бердик, фестивалларда қатнашдик.

Африканинг Марекко шаҳрида ўтган фестивалга машҳур академик хонанда ҳам таклиф этилган экан. Лекин бу хонанда фестивал иштирокчиларининг ижро даражаси етарли эмас, деб ҳисоблаб, бирга куйлашга рози бўлмаган. Унга фестивал қатнашчиларининг дискларини эшитиб кўришни таклиф қилишганда, менинг қўшиғимни тинглаб, бирга куйлашга рози бўлган.

Концерт куни жуда кучли ёмғир ёққан эди. Очиқ саҳна шароитида ашула айтгандим. Ўша пайтда мен тингловчиларнинг ҳақиқий санъат шайдолари эканига амин бўлдим. Улар соябонларда туриб бўлса ҳам катта қизиқиш билан тинглашди ва концерт муваффақиятли ўтди. Концертдан сўнг бир қанча махлислар биз билан танишиб, суратга тушишди.

Бу каби муваффақиятли ўтган ва катта таассурот қолдирган концертларим кўп бўлган. Улардан ҳамиша хурсанд бўламан. Бу лаҳзалар менга ҳамиша куч ва илҳом бағишлайди. Уларни мангу лаҳзалар, дегим келади.

Саодат ЖЎРАБЕКОВА

“сакура”нинг сеҳри

ЭЪТИРОФ

Бундан 28 йил муқаддам Японияда ўтган “Осиё маданияти байрами” фестивалида “Баҳор” ансамбли қизлари билан қатнашган Малика Аҳмедова икки ярим ойга чўзилган байрам тантаналарида кунчиқар мамлакатнинг деярли ҳамма саҳналарида рақсга тушганди. Фестивал баҳонасида Монголия, Туркия, Хитой, Ўзбекистон каби мамлакатларнинг маданияти ва санъатидан баҳраманд бўлган япон халқи Маликахоним истеъдодига ўшандаёқ тан берган.

Раққоса “Тановар”га рақс тушганида, кўз олдига олислардаги она-юрти, у ерда соғинч билан йўлларига кўз тикиб турган қизалоғи, онаизори келарди. Соғинч Маликахоним кўзларидан ёш оқизарди. Ўшанда уни кўрган япон аёллари ҳам йиғлаб юборгандилар.

Дунёда аёл зоти борки, бир-бирларининг тилларини тушунмасалар-да, нигоҳлари билан яхшигина тиллаша оладилар. Кўнгил тили билан осонгина топишиб, дард ва қайғуларини тез англаб етадилар. Япон аёлларининг ҳамдардлиги Малика опанинг кучига куч қўшди, юрагида шу халққа нисбатан меҳр-муҳаббат уйғотди. Шу муҳаббат қудратидан япон миллий рақси — “Сакура”ни ўрганишга киришди.

Табиатан қизиқувчан, ҳаракатчан, тиниб-тинчимас Малика Аҳмедова бошқа халқларнинг миллий рақсларини ўша халқнинг санъат усталаридан ўрганарди. Шу боис, бўш бўлди дегунча, япон рақс устозлари ёнига чопар, “Сакура” рақсининг ҳар бир ҳаракати, ҳар бир имо-ишорасини тушуниб, англаб, мукаммал ўрганишга уринарди.

Саҳнада “Сакура”ни ижро этган Маликахонимни кўрган япониялик мухлислар шундай қувониб кетишдики... Буни уларнинг ёниб турган кўзлари, олқишлари, тинмаётган қарсаклари, улар узатган даста-даста гуллар, совғалар айтиб турарди.

Раққоса биргина рақс билан япон халқини ўзига шунчалик яқин қилиб қўйдики, бу халқ энди Маликахонимнинг ҳар бир чиқишини интиқлик билан кутадиган, раққоса ҳам улар ҳузурига соғинч билан чиқадиган бўлди. Яна ҳам қувончлиси, орадан шунча вақт ўтганига қарамай, япон халқи Маликахонимни унутмаганлигидир. Японияликлар Самарқандда ўтган “Шарқ тароналари” халқаро фестивалига ташриф буюрганида, делегация раҳбари, Япониядаги “Sohjusha Co. LTD” компанияси президенти Ицуми Ямакава раққосани излаб топди. Жаноб Ямакава раҳбарлик қилаётган компания асосан театр томошалари ва концертлар уюштириш, санъаткорларни фестивалларга тайёрлаш, яъни маданият ва санъат тарғиботи билан шуғулланади.

— Маликахоним, — деди жаноб Ямакава, — мен Сизни келгуси йил мамлакатимизда ўтадиган “Осиё маданияти байрами” фестивалига таклиф қилиб келдим. Ўзбек халқининг шуҳратларга бурканган, шундай мафтункор, бой маданияти ва санъатидан халқимиз кўпроқ хабардор бўлишини истайман. Аммо улар бу маданиятни ҳали чуқур билишмаса-да, Сизни жуда яхши танишади. Тўғриси, рақсларингизни соғинганмиз.

Сиз аллақачоноқ ўзбек халқ миллий рақси “Тановар” ва япон халқ миллий рақси “Сакура”ни ижро қилиб, бутун япон халқининг юрагини забт этиб бўлгансиз. Мен Сизга халқимнинг соғинчи ва таклифини олиб келдим.

Бундай ҳурмат-эътибор Малика Аҳмедовани қувонтирди. Албатта-да, сенинг меҳнатинг, ҳаракатларинг, санъатинг қадр топса, тили, дини бўлак бир халқ сенинг ижодингни, ишларингни унутмаса, қувонмай бўладими!

Жаноб Ямакава Санга таклиф учун ташаккур билдирган М.Аҳмедова япониялик меҳмонга бугунги фаолиятидан сўзлаб берди.

Малика опа 1992 йили театрдан нафақага чиққандан сўнг Болалар хайрия жамғармасини тузди. Шу жамғарма қошида “Гўзаллик ва нафосат” мактабини очди. Мана 11 йилдирки, шу мактабда қизларга рақс санъати сирларини ўргатяпти.

— Жаноб Ямакава Сан, — деди раққоса, — бу шогирдларим ўзбек рақс санъатининг давомчилари. Энди эстафетани уларга беришимиз керак. Уларнинг дунё кўришларини, бошқа юрт ва халқларнинг маданияти, санъатидан хабардор бўлишларини истайман. Шунда улар санъатимиз ривожига ҳисса қўшадиган, рақс санъатига янгиликлар киритадиган бўлиб улғайишади. Саҳнанинг қадри ва қудратини англашади.

Жаноб Ицуми Ямакава устоз раққосанинг сўзларидан тўлқинланиб, унинг шогирдларини фестивалга таклиф қилди. “Сиз энди менинг юртимга устоз сифатида ташриф буюрасиз”, — деди у.

Шундай қилиб, Маликахоним мактабининг энг иқтидорли қизлари келгуси йил Японияда ўтадиган “Осиё маданияти байрами”га Ўзбекистон рақс санъатининг намуналарини олиб борадилар.

Ўзбекистон халқ артисти, мураббия Малика Аҳмедова ҳозир фестивалга тайёргарликни бошлаб юборган.

— Биргина рақс санъати билан ҳам халқларни, маданиятни, санъатни бир-бирига яқинлаштириш, халқлар ўртасидаги тинчлик ва тотувликни, дўстлик, ҳамкорликни мустаҳкамлаш мумкин, — дейди раққоса.

Роҳила СИДДИҚОВА

ОҲАНГЛАРДАН ИЛҲОМ ОЛАМАН

БИРИНЧИ МЎЪЖИЗА

Ўтган йилнинг сўнгги ойларида республика Хотин-қизлар қўмитасида Миллатлар ташкилотининг UNFPA ташкилоти ҳамда қўмита томонидан ўтказилган “Ўсмирларни репродуктив соғломлаштириш” мавзуидаги Халқаро плакатлар кўрик-танловининг 2003 йилги ғолиблари мукофотланди. Кўрик-танловнинг асосий мақсади ўсмирларнинг аср вабоси СПИД ва гиёҳвандликка қарши курашдаги фикр-мулоҳазаларини аниқлаш бўлиб, бу вазифани ўсмирлар маҳорат билан адо этдилар. Ана шу танловнинг учинчи босқичи бўйича Дилноза Маҳмудова биринчи ўрин соҳиби деб топилди. Дилноза Бадиий академиянинг республика рассомлик коллежи дизайн бўлими 4-босқич талабаси. Бугун у таҳририятимиз меҳмони.

— Дилноза, расм чизишга қачон меҳринг тушганини эслай оласанми?

— Мактаб ҳаётида ўтказиладиган барча байрамларда расмлар чизиб, безаклар тайёрлаб қатнашиб юрардим. Қолаверса, онам Масъуда Темирова дизайнчи рассом. Отам меъмор-муҳандис. Уларнинг ишларини кўриб, ҳавас қилиб ўсганман.

Яна, мусиқа билим юртининг фортепиано бўлимини тугатганман. Мен расмларни мусиқа оҳанглари остида томоша қилишни, шунингдек, мусиқа оҳанглари остида чизишни жуда севаман.

— Шу вақтгача қандай тадбирларда қатнашгансан?

— Республикамиз миқёсида ўтказиладиган кўпгина кўрик-танловларда қатнашаман. Яна Миллатлар ташкилотининг UNFPA ташкилоти кўрик-танловларида қатнашаяпман. Биринчи йили “Яхшилик ҳақидаги орзулар” деб номланган суратим билан биринчи ўринга, иккинчи йили “Ночорлик”, “Аҳолишунослик”, “Ривожланиш” деб номланган миллий кўрик-танловда “Попопчилик сирларини ўрганаяпман” деб номланган плакат суратим билан иккинчи ўринга, бу йил эса ўзимнинг “Орзуда шундай эди, лекин амалда бундай бўлди” плакат-суратим билан биринчи ўринга сазовор бўлдим. Булардан ташқари, 2002 йили Винрок Интернэшнлнинг хотин-қизлар интеграциялашган ҳуқуқий саводхонлиги лойиҳасининг “Маданият” дастури ва USAID (АҚШ халқаро ривожланиш агентлиги) кўмагида ўтказилган Ўзбекистон ёш рассомларининг “Ижтимоий плакат” танловида учинчи ўринни қўлга киритдим. “Зулфия қизлари” кўрик-танловида ҳам қатнашдим.

— Келажакда орзуларинг қандай? Ижодий йўлингда учрайдиган қийинчиликлардан чўчимайсанми?

— Тўғри, рассомлик соҳасининг, айниқса, дизайннинг ўзига хос қийинчиликлари кўп. Чизиш учун керакли матолар, бўёқлар ва ҳоказолардан баъзида қийналаман. Лекин булар ижодий изланишларимда баҳона бўлиб қолишини истамайман. Шу йўлни танладимми, энди қатъий киришиб меҳнат қилмоқчиман. Насиб қилса, Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институтининг дизайн бўлимига ўқишга кираман.

— Расм чизишдан ташқари яна нималар билан шуғулланасан?

— Аввало, уйда рўзғор ишлари билан шуғулланаман, бўш пайтимда фото суратлар олишга қизиқаман. Синглим Нодира иккаламиз фото суратлар орқали томошабинларга кўпчилик илғамайдиган қизиқарли ва гўзал кўринишларни намойиш этишни истаймиз.

— Шахсий ҳаётингни қандай тасаввур қиласан?

— Билмадим. Барча қизлар каби ҳаётда ўз ўрнимни топсам дейман. Севган, ишонган яхши бир инсон билан турмуш қуришни ва яхши оила бекаси бўлишни истайман. Куни келиб ойижоним менинг ҳаётда ўз ўрнимни топиб, элу юртимга ҳалол меҳнат қилаётганимни, бахтиёр эканлигимни кўриб, хурсанд бўлишларини жуда-жуда орзу қиламан.

— Суҳбатинг учун раҳмат, келгусида барча орзуларинг амалга ошишида тилакдошмиз.

Лола АҲМЕДОВА

ТЕАТР

“ҚАЙТАР ДУНЁ” ДЕЙДИЛАР...

Аброр Ҳидоятов номидаги ўзбек давлат драма театрида саҳналаштирилган “Қайтар дунё” (Суннат Азларов асари) спектаклининг мавзуи долзарб. Унда йигирма биринчи аср вабоси деб ном олган гиёҳвандлик балоси ҳақида сўз боради. Спектакл сюжети айтарли мураккаб бўлмаса-да, ёрқин ҳаётий тўқнашувлар ва фожиавий ҳолатларга бой. Томоша бошланиши биланоқ, диққатимиз содир бўлаётган ижтимоий ўткир воқеаларга тўлиқ тортилади.

Зулмат қоплаган саҳнанинг аллақайси бурчагидан титраб-қақшаётган гиёҳванд Ойбек пайдо бўлади. У узоқ вақт наркобаронлар хизматини қилган, ўлим дорисини ташиган, сотган. Ўзи ҳам гиёҳга ўрганиб қолиб, қарзга ботган. Бор бисотидан ажралган. Хуллас, у тугаган одам. Ойбек шу топда хўжайини “раҳм” қилмаса, ўладиган аҳволда...

Чироқ ёришгач, янги қуриб биткaзилган, жозибали жиҳозланган кафе намоён бўлади. Кошонанинг эгаси Мухтор. У қисқа муддатда, ғайритабиий тарзда бойиб кетган. Кичик фарзанди, суюкли қизи Насибани “яхши жойга”, бой-бадавлат хонадонга узатмоқчи. Ошнаоғайнилари елиб-югуриб хизматини қилмоқдалар. Мухторнинг акаси Тоҳир уни кўргани келган. Вақтлироқ огоҳлантирилмаганидан ўпкаласа-да, укасини чин юракдан табриклайди. Куёв бўлмиш томонни яхши суриштирмаганидан ранжийди, хавотирга тушади. У ҳам тадбиркорлардан, укасига ҳам тадбиркорликни ўргатган. Аммо укасидаги кескин ўзгаришлар, тўралик ҳаракатларидан ташвишга тушади. Чунки Мухтор тўйини катта қилмоқчи, мингдан ортиқ одамга ош бермоқчи, данғиллама базм зиёфатини ўтказмоқчи...

Тўйдан сўнг ака укасидан корхонасининг даромад ва буромадларини суриштиради. Муаллиф ва режиссёр бу саҳнани кучли яратганлар. Ўткир қурилган диалогларда жамият ривожига ҳалал бераётган иллатлар, айрим мансабдорларга хос порахўрликлар, Мухторни “қутиртирган” бебилиска бойликнинг ҳақиқий манбаи фош бўлади.

“Пичоқни аввал ўзингга ур, оғримаса бировга” деганларидек, Мухтор сепган ажал уруғлари ўз уйида, ўз оиласида даҳшатли тарзда униб чиқади. Ўғли Муҳсин банги, ашаддий гиёҳванд эканлиги маълум бўлади. Қизи Нафиса-чи? У ҳам оилавий ҳаётининг биринчи кунидаёқ шафқатсиз зарбага учрайди. Мақталган, бой-бадавлат хонадоннинг арзандаси гиёҳванд бўлиб чиқади. Бунинг устига Мухторнинг бизнеси тагига сув кетади. Ҳаётнинг кетма-кет зарбаларидан у секин-аста ҳушига кела бошлайди. Лекин кеч: оиласи п а р о к а н д а бўлган, соғлигини йўқотган. Бировларга атаган балои қазодан ўзи ҳам қурбон бўлади. Нафақат ўзи, балки гулдек фарзандлари, жуфти ҳалолининг ҳам ҳаётига зомин бўлади. Ҳа, буни “қайтар дунё” дейдилар.

Спектаклда икки хил тоифадаги тадбиркорлик вакиллари тўқнашадилар. Тўқнашувнинг бир қутбида — нафс бандаси Мухтор ва унинг атрофидаги эгасига ҳам даф қилишга тайёр, одам тахлит ваҳшийлар турса, иккинчи қутбда — ҳалол тадбиркорлик тарафдорлари — Тоҳир, ўзбилармон, золим эр таъсирида инсоний ҳуқуқлари поймол этилган Фарида, отасининг меъёр билмас балойи нафси “қурбони” Насиба, якка-ёлғиз ўғли гиёҳвандлик домига илинган муштипар аёл Хатира опалар туради.

Спектаклни таниқли режиссёр Ҳабибулла Файзиев саҳналаштирган. У асарнинг бош ғояси — ижтимоий хавфи катта бўлган гиёҳвандлик балосини ёрқин ва таъсирчан саҳнавий ифода воситаларида намоён этишга эришган. Барча қаҳрамонлар эсда қоларли қиёфага, ўзига хос характерга эгадирлар.

Чиройли безатилган саҳна спектакл бошида жозибадор, кишини ўзига мафтун этувчи тарзда намоён бўларкан, наркобизнес, оиланинг пароканда бўлиши, бахтсизликлар, алдов-қалдов, жиноий тил бириктиришлар каби инсон қадрини топташлар жараёнида саҳна ўз жозибасини йўқотиб, совуқ, ҳувиллаган, бефаришта тусга киради. Бунда режиссёрнинг рассом А.Батиков билан ҳамкорлиги яхши натижа берган. Режиссёр топган бир рамзий детал спектаклнинг бош ғоясини очишга ёрдам берган. Саҳна марказида катта кресло, кўриниши замонавий, жозибадор. Аммо ранги қора, қоп-қора!.. Бу курси ҳаром бойлик шоҳсупаси. Унинг қилмиши қора, унга интилувчилар кўп. Унга ким ўтирса, муқаррар балога гирифтор бўлади. Ҳозиргача унинг эгаси Мухтор эди. Навбат кимники?..

Спектаклдаги образлар ҳақида гап кетганда, биринча навбатда, Ўзбекистон халқ артисти Элёр Носиров ижросидаги Тоҳирни тилга олиш жоиз. Унинг қаҳрамони оддий, соддадил, уйим-жойим, оилам, Ватаним деган инсонлардан, кичикроқ корхона эгаси, тадбиркор. Тоҳир — Э.Носировнинг қўлида ишловчи юздан ортиқ одам ҳалол иш ҳақи олиб, оилаларини тебратадилар. Унинг йўли ҳақ. Актёр ўзи кўринадиган икки саҳнада халқимиз интилаётган яхшилик, бахт ва ҳалоллик учун курашаётган инсонлар қиёфасини таъсирчан яратишга эришолган.

Мухтор образини ёш актёр Баҳодир Мирмақсудов ижро этган. Бу образ спектакл мантиқий ривожининг ўқ томиридир. Унинг талқинида Мухтор ҳаром бойликдан яралган даҳшатли аждаҳонинг комига тортилаётган, тубсиз ботқоқликка ўз хоҳиши билан ботиб бораётган шўрпешона тимсолидир.

Актриса Гулбаҳор Раҳимова ижросидаги она (Фарида) образи ҳам спектакл драматизмига, таъсирчанлигига ҳисса қўшувчи актёрлик иши сифатида эътирофга лойиқ. Фарида — Г.Раҳимова оилада маънан ёлғизланиб қолган. Актрисанинг режиссёр билан ҳамкорликда яратган бир саҳнаси, айниқса, таъсирчан чиққан. Мухтор — Б.Мирмақсудов саҳна олдида ўзи сабаб бўлган бахтсизликлардан жизғанак ҳолда ер чизиб куйиб ўтирибди. Орқа планда Фарида — Г.Раҳимова. У уйдан кетмоқчи. Охирги марта эрининг бошини силаб, дардига малҳам бўлиш ниятида қўлини узатади. Лекин, бир нарса куйдираётгандек эрининг бошига қўлини теккиза олмайди. Саҳнанинг таъсирчанлигидан томошабин қалби ларзага келади: залга ногаҳон жимлик чўкиб, сукунат ҳукмрон бўлади...

Р.Зокирова ижросидаги тантиқ, эркатой қиз Насибанинг характеридаги ўзгаришлар маҳорат билан ёритилган. Н.Раимбекова ижросидаги муштипар она (Хатира опа) образи ҳам спектакл ютуғини таъминлашга хизмат қилган.

Ойбек, Муҳсин ва унинг хотини Нигора линиялари мантиқан пишитилса асар янада ютган бўларди. Шунга қарамай, томошабин спектаклдан ҳаёт сабоғини олади.

Ҳамиджон ИКРОМОВ,
санъатшунослик фанлари номзоди

ЮЛДУЗЛАР ЮРТИ

Фотима Шарипованинг юртимиз машҳур боксчиси Руфат Рисқиев ҳақидаги “Матонат” номли китоби кўпчилик эътиборини тортди. Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов шу китоб ҳақида илиқ фикрлар билдирди. Мен бу асарга қизиқиб қолиб, Фотима опани суҳбатга тортдим.

СПОРТ ҲАМ САНЪАТ

— Айтинг-чи, сиз асли санъаткор бўлатуриб, бу китобни боксни кўп билганингиз учун ёздингизми ёки Руфат Рисқиевни яхши билганингиз учун?

— Руфатни яхши билганлигим, унинг умр йўлига қизиққанлигим шу китобни ёзишга ундади. Қолаверса, спортни санъат даражасига кўтарган машҳур боксчи ҳақида асар ёзиш мен учун жуда қизиқарли эди. Руфатнинг умр йўлларидаги гоҳ ҳазин, гоҳ ойдин кунларни, кечинмаларни, шу даражага етишиш учун қанча қийинчиликларга дуч келганлигини чуқур ўрганиб, ўқувчига тўлиқ етказиб беришни ўз олдимга мақсад қилиб қўйдим. Мен қаҳрамоним ҳаётини тўла-тўкис ёритиш учун Руфатнинг муҳтарама волидаси Тўрахон ая билан узоқ суҳбатлашдим. Лекин буюкликнинг заҳматларини тасвирлаб бериш ҳам осон эмас. Шунга қарамасдан ўзининг куч-қудрати ва маҳорати билан афсонага эврилган боксчи ҳақидаги китобим муттасил ўн йил кузатишларим жараёнида юзага келди. Менингча, спортчиларимиз ҳаётидан кўплаб асарлар яратилса, ёшларда миллий ғурур туйғусини тарбиялашда жуда қўл келади.

— Руфат Рисқиевдан интервю олишганда: “Спортни оғир деманглар, машаққатларини айтманглар”, деб ўтинади. Сиз бу фикрга қандай қарайсиз?

— Аввало, бирор бир соҳани мукаммал ўрганмоқчи бўлиб бел боғласанг — унинг машаққатлари кўзга кўринмайди. Эътибор берган бўлсангиз, бокс — Руфат Рисқиевнинг ҳаёт мазмунига айланган. У жанг жараёнида кечадиган ҳар қандай ҳолатга тайёр туради. Ўша йиллардаги ажойиб ғалабалари, айнан тўрт карра собиқ иттифоқ чемпиони ва икки карра спартакиада ғолиби бўлиш, қанчадан-қанча халқаро мусобақаларда иштирок этиб, ҳамма-ҳаммасида зафар қучиш, икки карра Кубанинг очиқ чемпионатида ғалаба қозониш... Бундай ғалабалар фақат ўзбек ўғлонига насиб этган эди. Ана ўшанда, спорт аҳли борки, Руфатнинг маҳоратига сидқидилдан тан бериб, “тошкентлик Йўлбарс”, деб аташганди. Мана, йиллар ўтиб, янги-янги қаҳрамонлар кашф бўлаётир. Жаҳон чемпионатлари ғолиблари — Ўткирбек Ҳайдаров ва Муҳаммадқодир Абдуллаев мана шу ғалабани чорак аср ўтгандан кейин қўлга киритишга сазовор бўлдилар.

— Назаримда, миллийлик — миллатнинг муҳим бойлиги. Миллий ғурур туйғусини қандай тушунасиз?

— Бу — инсонлардаги мардлик, матонат, ўзаро ҳурмат, олижаноблик туйғуси. Бунинг ортида халқни халқ, миллатни миллат этадиган шон-шараф, ор-номус, ишонч, эътиқод туради. Ундан ташқари миллий қадриятларимизни англаш, аждодларимизнинг ҳаёт тарзини чуқур ўрганиш, бизга қолдирган меросларини эъзозлаш ифтихор туйғусини — миллий ғурурни камол топтиради.

— Инсоннинг камолга эришмоғи учун маълум вақт керак бўлади. Бу жараённи спортчиларимизнинг дунё миқёсига чиқишида кузатиш мумкин...

— Тўғри айтдингиз, осмонпайванд бино қуриш учун мустаҳкам заминни яратмоққа анчагина фурсат керак бўлади. Руфат Рисқиев — Ўзбекистоннинг биринчи спорт элчиси, афсонавий замондошимиз. Ва айни чоғда бугунги ёшларнинг устози. Бугун спортчиларимиз учун етарли шарт-шароитлар яратиб берилган. Улар бемалол хорижда ўқиб, тажриба орттиришлари мумкин. Шу имкониятлардан фойдаланиб, бугун ҳам навқирон спортчиларимиз жаҳонаро танилаётганлиги Ўзбекистоннинг билаги бақувват, руҳи соғлом алплар замини эканлигини кўрсатади.

Адиба УМИРОВА,
Олий адабиёт курси тингловчиси

«Отелло» хоним

Шаҳардаги кўп қаватли уйлардан бири. Роҳатилла ҳафсала билан уйни супуриб-сидирди. Кейин сочиқларни чайиб қўйгани ваннахонага кирди. Шу пайт эшик қўнғироғи жиринглади.

— Эшик очиқ, — деди Роҳатилла, — кираверсинлар.

Роҳатилланинг собиқ курсдоши Содиқжон билан унинг хотини киришди. Содиқжон даҳлиздан овоз берди:

— Қайдасиз Роҳатим? Фарғонадан келувдик бир жуфт бўлиб, зора янги йил арафасида бир пиёла чой топилса, деб...

Роҳатилла ўртоғини товушидан таниди, ҳазилга жавобан ҳазил қилди:

— Менинг уйим чойхона экан-да, сенларга! Тавба! Эринмай Тошкентга чойхона излаб келишибди. Майли, кира қолинглар.

Содиқжон билан хотини Матлуба ваннахонага мўралашди. Роҳатилланинг вашиллатиб кир юваётганини кўриб, Содиқжон учириқ қилди:

— Оббо-о! Мен нима дегандим, а, бошида сизга? Сурайёнинг совунига кир ювмагансиз, тўйдан кейин сизни циркдаги маймундай ўйнатади, демаганмидим?

Матлуба эрига қараб им қоқди:

— Кўриб қўйинг, хўжайин, замонавий эркак мана шунақа бўлади!

— Эшитдингизми, Роҳатилла, — деб кулди Содиқжон, — сиз замонавий эрмак экансиз, хи-хи-хи...

— Эрмак эмас, эркак, қишлоқи! — деди куюниб Матлуба.

Меҳмонлар ечиниб, ичкарига ўтгунча уй эгаси ҳам кирини ёйиб кирди. Дўсти билан қучоқлашиб кўришди, Матлубага нимтаъзим қилди. Содиқжон ўзига хос шўхчан оҳангда хотинини таништирди:

— Бу келинингиз Матлубахон. Водийни уч йилу олти ой кезиб, етти минг қизнинг ичидан шуни танлаб олдим. Касбкорлари муаллимлик. Кундузи болаларни тарбиялайди...

— Кечқурун сизни, — деб бош силкиди Роҳатилла.

— Баракалла! — дўстини маъқуллади Содиқжон, — лекин ҳозирча бирон эффект бўлмаяпти.

— Ажаб бўпти! — деб лабини бурди келин. Содиқжон атрофига аланглаб сўради:

— Сурайё кўринмайдими? Роҳатилла дўстимнинг бир хотини бор, агар кўрсанг японский жвачкадай ёпишиб қоласан, деб обкелувдим буни. Нима бўлди? Тағин ораларингдан ола мушук ўтдими?

— Бу сафар қора мушук ўтди шекилли, — деди хўрсиниб Роҳатилла, — бир ҳафта бўлди, аразлаб онасиникига кетиб қолган. Уйнинг ётиши бу. Хуллас, бўйдоқлик гаштини суриб юрибмизда, дўстим.

— Яна ўша ғиш-ғишами? — деди Содиқжон, — оғайниларингиз Сурайёни юбка кийган Отелло деб кулишарди.

— Ҳозир ҳам шу, — ғамгин илжайди Роҳатилла, — уйга сал кеч келсам, идорага телефон қилади. Эшикдан кирсам, ёқамни искаб кўради. Ҳатто телевизордаги ўйинчидан ҳам қизғанади. Нега сизга қараб муқом қилаяпти, дейди. Жон хотин, ҳозирги замонда жазман тутишнинг ўзи бўлмайди. Бунинг учун биқинингда сотовой телефон, тагингда «мерседес» ё «нексия», чўнтагингда бир даста кўкидан бўлиши керак, дедим. Сира паст тушмайди. Биламан, юрасиз, дейди.

— Телефон қилиб турибдими?

— Ў-ў! Телефондан камчилик йўқ. Ҳар куни кечроқ сим қоқиб, текшириб қўядилар. Бирontаси билан маишат қилиб ўтирибди, деб ўйласа керак-да.

Шу пайт телефон жиринглади. Роҳатилла гўшакни кўтариб, «лаббай!» деди, жавоб бўлмади.

— «Отелло» хоним, — деди уф тортиб Роҳатилла, — нафас олиб турибди. Хотин пошшони нафас олишидан ҳам танийман. Индамади.

Ҳалитдан бери жимгина ўтирган Матлуба гапга аралашди:

— Энди мен оламан гўшакни, Роҳатилла ака. Сиз индаманг.

— Унда хотинсиз қоламан-да, Матлубахон!

Келин маккорона кулди.

— Аксинча! Хотинчангиз Марғилон ипагидай мулойим бўлиб уйга қайтади. Мана, кўрасиз.

Шу пайт тағин телефон жиринглади. Гўшакни Матлуба кўтарди. Сим қоққан Сурайё эди. Икки аёл ўртасида мана бундай «самимий» савол-жавоб бўлиб ўтди.

Матлуба: Алло, эшитаман.

Сурайё: Алло! Алло! Ким бу?

Матлуба: Кечирасиз, ўзлари ким бўлади?

Сурайё: Менми? Мен Роҳатилла аканинг хотинлариман.

Матлуба: Вой ўлай! Роҳатилла акам менга бўйдоқман, яқинда хотиндан ажрашдим, деган эдилар-ку?

Сурайё: Алло! Хўв, нима деб алжираяпсиз?! Алло! Алло!

Матлуба пиқиллаб кулдию гўшакни қўйди.

— Қовун туширдингиз, Матлубахон, — деди Роҳатилла. — Ҳозир етиб келади. Яна бошимда ёнғоқ чақади.

Матлуба фарғонача пайров қилди:

— Буниси ҳандалак эди. Қовунни хотинчангиз келганда тушираман. Бўлажак дугонамни бир тавбасига таянтираманки, иккинчи рашк қилмайдиган бўлсин. Фақат сиздан илтимос, Сурайёхоннинг товушини эшитганда югуриб чиқмайсиз. Келишдикми?

— Майли.

Йигитлар ошхонага чиқиб, сабзи тўғрашга киришдилар. Матлуба шкафни очиб, Сурайёнинг уй кийимларини кия бошлади.

Роҳатилла рост айтган экан, ярим соат ўтар-ўтмасдан ҳовлиққанча Сурайё етиб келди.

Жаҳл ичида қайта-қайта эшик қўнғироғини босди. Матлуба эшикка яқинлашди.

— Ким у?

— Очинг! Мен Сурайёман!

Матлуба эшикни очди ва уй бекасидек чимирилиб сўради:

— Кечирасиз, сизга ким керак?

Сурайё остона ҳатлади. Ғазабдан лаблари титраб сўради:

— Аввал сиз жавоб беринг. Бу ерда нима қилиб юрибсиз?

Матлуба қийшанглаб деди:

— Тавба! Бировнинг уйига кириб олиб дўқ қилишларини қаранглар-а?

Сурайё кўкариб кетди:

— Қанақасига бировнинг уйи бўлади?! — деб бақирди у. — Бу уйнинг бекаси, мана биз бўламиз. Мен Роҳатилла аканинг хотиниман, билдингизми?

— А-а, тушундим, — масхара қилди Матлуба, — собиқ хотиниман, демайсизми? Роҳатилла акамлар айтувдилар, майда-чуйда нарсаларини олгани келса, эшик очма, девдилар-а...

— Ҳов, нима деб ўйлаяпсиз? Роҳатилла акамни чақиринг-чи, бир гаплашиб қўяй!

— Узр, чақиролмайман. У киши ҳозиргина ваннадан чиқдилар. Дам олаяптилар.

— Ваннадан? Куппа-кундуз ваннада нима қилади?

Матлуба кулди:

— Одамлар ваннада нима қилишини яхши биласиз-ку...

Сурайё Матлубани четлатиб, зўрлик билан ичкари кирмоқчи бўлди.

— Унда ўзим кираман. Қўйворинг!

— Ҳеч қаёққа кирмайсиз. И-и қўлингизни олинг, халатимни кир қиласиз.

Сурайё бегона аёлнинг эгнида ўз халатини таниб қолади.

— Ноинсоф! Бировнинг кийимини кийиб олгани уялмайсизми? Ечинг ҳозир.

— Вой, тавба-а, — ёқасини ушлайди Матлуба, — шу сизникими? Шу-я?

Буни бир ой бурун Роҳатилла акам икковимиз ипподромдан олганмиз. Сиз уялинг! Ҳали мана шу шиппакни ҳам меники, дерсиз?

Сурайё ҳолдан тойди. У гуп этиб ерга ўтирдию, хўнграб йиғлаб юборди.

— Роҳатилла-ака-а! Қаердасиз? Одамни шунчалик ҳам хўрлайсизми?

Роҳатилла Матлубанинг масхарабозлигини зўрға кузатиб турган эди, хотинининг йиғисини эшитиб чидамади.

— Мен бу ёқдаман, хотинжон, — деб ичкаридан чиқди. Сурайё ҳиқиллаб эрининг бўйнига осилди. Матлуба бир-бирига мушукдай ёпишиб қолган эр-хотинга аланг-жаланг қараб турди-да, гўё ҳайрон бўлиб деди:

— Ана холос... Роҳатилла ака бу аёлнинг эри бўлса, менинг эрим қаёқда?

Илжайиб ошхонадан Содиқжон чиқди.

— Сизнинг эрингиз, мана биз бўламизда, хоним...

Матлуба эрининг елкасига бош қўйди. Анчадан кейин икки куёв, икки келин бир-бирига қараб туришди-да, кулиб юборишди.

Саъдулла СИЁЕВ

А. ҲОШИМОВ чизган расм.

Шавкат МУЗАФФАР чизган расм.

Абдураҳмон АКБАР

ИСМЛИ ШЕЪРЛАР

ГЕОГРАФИЯ ДАРСИДА

— ТОШКЕНТ ШАҲРИга тегма,
ЛОНДОН ҳам тура ТУРСИН.
Бизга МАДИНАнимас,
Қутбни кўрсат, УНСУН.
Ернинг шимолий ҚУТБИ
Наҳот харитада йўқ?
Бу бўлиши мумкинмас,
Қизим, кўнглинг БЎЛСИН тўқ.
ЗУҲУР унда ҳар бир жой,
ЧАМАНлар ҳам, тоғлар ҳам.
ГУЛЛОЛАга бурканган
ФАЙЗИ бўлак боғлар ҳам.
Унда ҚУДРАТ, ҲИКМАТ кўп,
Унда МУРОД мужассам.
НАЗАР солсанг топасан
ҚУДДУС, ОБИДЖОНни ҳам.
Қанча-қанча ДИЁРу
АЗИМ, АКБАР, ДАВЛАТлар
ЖАВЛОН урган дарёлар
МУАЗЗАМ МАМЛАКАТлар,
Уммонлару ЎРМОНлар
Бани БАШАР унда жо.
Харита — бу ўзимиз,
Харита — ҚУТЛУҒ дунё.
Сен бўлса, она қизим,
ҚУМРИдай жонсараксан.
ЖАҲОНнинг бир ҚУТБИни
Топа олмай ҳалаксан...
ЭЛБЕРДИЕВ ЭЛБЎЛСИН
домламиз шундай дерди.
Сўнг ўзи харитадан
Қутбни кўрсатиб БЕРДИ.

ИСМЛАР МАМЛАКАТИ

МУАТТАР экан у юрт,
МУНАВВАР экан у юрт.
ЁНҒИН, ҚИЛИЧ, КЎЧКИНлар
У юртга экан унут.
РОҲАТ ила ФАРОҒАТ
У ДИЁРга ЭШ экан.
ЧАРОС кўзли ҚИЗЛАРнинг
ҲУСНИ ҲУЛКАР — "беш" экан.
Тинч-ОСУДА яшаркан
У элда ОЙИМҚИЗлар,
ФАЗИЛАТли ЮЛДУЗлар,
СУЛУВ, УМРИ АЗИЗлар.
ХОСИЯТли экан хўп
У юрт тоғларин қори.
Уч ой эмас, уч юз кун
ЯШНАР экан БАҲОРи.
БЎСТОНларда МАЪСУМА
ЗЕБОойлар сайр айлаб,
Дилларига СЕВИНЧни
Юришар экан жойлаб.
ЁҚУТ кўзли узуклар
Тақиб олган ЛОБАРлар,
МАЛОҲАТли БАРНОлар,
МАҲБУБАлар, ДИЛБАРлар,
ЛАТИФ ғазаллар айтиб,
БАҲРИ-дили ОЧИЛиб,
Яшар экан САЛОМАТ,
САБОлардай сочилиб...
Тушларимда кўраман
Уларни гоҳ-гоҳида.

Бахт калити бор экан
Ўша юрт подШОҲИДА.
Йўқ, йўқ, хаёлий эмас,
Бу шеърда йўқ сир, АСРОР.
ИСМЛАР МАМЛАКАТИ
Ростдан ҳам бор, ростдан бор!
...Қаердасан, қайдасан,
Ердами, кўкда, қайда?
Қалб номли САЙЁРАда,
Эҳтимол ГЎЗАЛ Ойда?
Қайдасан, ай, МУНИС юрт,
Қаердасан, ДИЛНАВОЗ?
Эй, исмлар ВАТАНи
Бизга овоз бер, овоз!

ШИРИНСУХАН СОТУВЧИ

— ОЛМОС, ТИЛЛА, зар билан
Бизлар савдо қилмаймиз.
ХОЛИС ният доим ёр,
Эгриликни билмаймиз.
МАҚСАДимиз эл-юртнинг
РАҲМАТин олиб юриш.
ОДАМларнинг кўнглига
ХУРРАМлик солиб юриш.
УЗОҚ жойдан йўл босиб,
Келибсиз-да, опа, сиз.
ФИРУЗАю ГАВҲАРни
Ҳув, БОЗОРдан топасиз.
Керак бўлса мабодо
АЪЛО сифатли дазмол,
ПОПУКқанд, АСАЛ, БОДОМ,
Сатин, АЛОМАТ газмол,
Дўкончадан топилар,
Айтаверинг, МАРҲАМАТ.
Нархи қанча дейсизми,
Нархи ҳеч эмас ҚИММАТ.
ШАКАРИМ бор, тузим бор,
Ҳеч бўлмаса олинг ҚАНД.
Ҳожатингиз чиқарсак,
Бўламиз ҚУТЛИ, ХУРСАНД.
... Келиб туринг, опажон,
Дилингизни қилиб тўқ.
Бор зира, ЎТКИР пичоқ,
Аммо узр, ШОЙИМ йўқ...

ҒАРОЙИБ МАКТУБ

Бундан бир ой МУҚАДДАМ,
КИМЁ фанида,
Топиб олдим сумкадан
МЎЪЖИЗА бир хат.
Ҳазил десам ҳазилга
ўхшамас сира,
Ундан РАЙҲОНнинг иси
келарди фақат.
Болалардан сўрашим
ОРТИҚча эди —
Елка қисди бариси
ғудрансам қойиб.
ЭЪТИБОРли томони,
кўзим ўнгида
Бўлди-қолди ўша хат
ногаҳон ҒОЙИБ.
Ким ёзди-ю ким олди,
билмайман ҳануз,
Бир-бирига қарашар
синфдошлар ЯЙРАб.
Бир-бирларин гапига
МАҲЛИЁ бўлиб,
ҚИЗЛАР сочин тарашар
Ойнага қараб...
Балки топиб оларман
ИҚБОЛим кулиб,
Пайдо бўлар ҚАРШИмда
эҳтимол яна.
Ишонсангиз йиғлагим
келади тўлиб,
Бунча гумроҳ бўлмасам,
бунчалар ман-а?!
ХАЙРИхоҳлик туйғуси
жам эди унда,
Бир МЕҲРИБОН, бир МУНИС
кўзлар бор эди.
Юрагимдек бир парча
оппоқ қоғозда
"СЕНИ СЕВАМАН!" деган
сўзлар бор эди...

Дунё — кенг...

НОРБЕКОВНИНГ ШОГИРДЛАРИ — 242 НАФАР МИЛЛИОНЕР

Мирзакарим Санақулович Норбеков — бир қанча университетларнинг профессори, академик. Шарқона яккакурашнинг икки тури бўйича қора камар соҳиби. Мультимиллионер. Олти нафар фарзанди бор, яна тўққиз нафар болани асраб олган. Файласуф. Табиб.

Қуйида сиз "Аргументи и факти" газетасида эълон қилинган Мирзакарим Норбеков билан суҳбатни ўқийсиз.

— Ўзингизнинг соғломлаштириш усулингизни икки оғиз сўз билан тушунтириб берсангиз?

— Ҳазиллашаяпсизми? Беш минг йил мобайнида Ал-Хоразмий, Ибн Сино каби буюк ақл соҳиблари бош қотиришган муаммолар ҳақида бир неча дақиқада нима ҳам дейиш мумкин?

— Майли. Дейлик, мана сизнинг олдингизга бир одам келди, пулни тўлади, кейин-чи?..

— Биз одамларни ўз оғриқларидан қўрқмасликка ўргатамиз. Улар дардни енгишига ишонч ҳосил қилишади. Хурсандчиликда яшашга ўрганишади. Бунга оддий жисмоний машқлар ҳам қўшилади.

— Ҳаммаси шунчалик оддий экан, нега унда сизнинг системангиз анъанавий тиббиёт ўрнини эгалламади?

— Чунки оддий туюлган бу система ортида жуда катта меҳнат ва барқарор тартиб-интизом турибди. Биз фақат кўрсатишимиз, тушунтиришимиз мумкин, соғайишнинг барча оғирлиги одамнинг ўз зиммасида қолади. Менинг системам фақат руҳан бардам, интеллект даражаси юқори одамларга тўғри келади.

— Сиз кўрсатадиган хизматга ҳақ тўлаш учун ҳар кимнинг ҳам қурби етмайди. Айримлар, масалан, Ванга бепул даволаган, у: пул оладиган бўлсам, қобилиятимни йўқотиб қўяман, дерди. Сиз бундай йўқотишдан чўчимайсизми?

— Билимни бепул бериш мумкин эмас. Агар мен берадиган билим учун уни оладиган киши бир нимани қурбон қилмаса, бу олам қонунига зид иш бўлади. Агар мен бепул ёрдам кўрсатадиган бўлсам, бу шайтоний илтифот бўлади... Гап пулнинг миқдорида эмас, унинг тўлангани факти муҳим.

— Сиз бошқа соҳаларда ҳам катта натижаларга эришардингиз. Нима учун табобатни танладингиз?

— Мен Норбеков бўлишни хоҳлайман — ягона ва бетакрор, шу ерда ва айни пайтда танилишни истайман. Мен уйғунликни шундай тушунаман. Айнан табиблик бунга эришишимга имкон беради.

— 600 нафар шогирдингиз бор экан. Улар сиз эришган натижаларни тўла-тўкис такрорлашадими?

— Қаёқда! Биринчидан, шогирд ўн нафардан ортиқ бўлмайди. Иккинчидан эса, шогирд шаклни олади, моҳиятни эмас. У кўп нарсани тушуниши, қабул қилиши мумкин, бироқ ҳеч қачон менга айланмайди. Дарвоқе, айнан шу сабабдан ҳам кейинги ўн йил ичида менинг атрофимда миллионерлар клуби ташкил топди. Россиядаги энг йирик клуб. Мамлакатдаги 242 нафар замонавий миллионер ва миллиардер — менинг шогирдларим. Мен уларни нулдан бошлаб тайёрлаганман.

— Бу клубга қўшилишнинг иложи борми?

— Энг муҳими — хоҳиш. Катта пул, мол-дунё ҳақида орзу қилмаслик керак, аксинча ўзингни ишга бағишлашинг зарур. Мен бу одамларга тўғри қарор қабул қилишни ўргатаман. Ёдда тутинг: ҳар бир одам дунёдаги жамики бойликнинг потенциал хўжайини ҳисобланади. Фақат ўзингга тегишлисини ола билсанг бўлгани.

— Тўғрисини айтсам, — деди Адҳам иккинчи шиша бўшаганидан кейин қулфи дили бироз очилиб. — Асли ўзи дўхтирман, Тиббиёт институтини тугатганман. Тез ёрдам соҳасида оз-моз ишлаганман ҳам.

Унинг бу гапидан Ғиждувоннинг баркашидек катта ва силлиқ башарасига, айиқдек сержун ва баҳайбат гавдасига анграйиб қараб қолдик. У салкам икки йилдан бери биз билан ёнма-ён бозорда майда-чуйда сотар, ҳар ойда бир марта уч-тўрт бозорчи қўшилиб, гап-гаштак ўйнар эдик. Аммо шу ўтган қарийб икки йиллик танишлигимиз даврида унинг ўтмиши билан лоақал қизиқмаган, тиббиёт ходими эканлиги эса етти ухлаб тушимизга ҳам кирмаганди.

— Хўш, ундан кейин-чи, — гапни чуқалади Аъзам найнов оғзига катта бир бўлак гўштни тиқиб газак қилар экан, кўкка мойил кўзларини шиғрайтириб. — Одам дўхтири бўлганмисиз ишқилиб... Ё боягидек... ҳалиги... нимайди? Мол дўхтири бўлгансизми?

Адҳам бўлиқ сонларини қорнига тортиб, ўнғай ўтириб олди-да, оқига тўлатилган навбатдаги пиёлани кўтариб юборди, оғзини карракдай очиб, чўзиб бир кекириб қўйди. Сўнг хотиралар уммонидаги дуру гавҳарларни соча бошлади:

— Отам калхўзнинг райиси эди. У доим мени эркалаб: "Болам каттарса райис қиламан!" — дерди. Энам эса тез-тез касал бўп тургани боис дўхтир бўлишимни истарди. Ниҳоят мактабни битирганимдан кейин энам устун келиб, Тиббиёт институтига киришимга отамни кўндирди. Ўзиям институтга кириб, битириб чиққунимча бир калхўзнинг пули кетди-ёв! Садағанг кеттур бу институтда одамнинг мурдасидан тортиб, ҳар хил дарди бедаво касалларни ҳам кўришингга мажбур қилишаркан! Айниқса, касалхоналардаги тунги навбатчиликларни айтмайсизми?.. Аммо чиндан ҳам "Талабалик — олтин даврим" деганлари рост экан! Қизлар билан кинома-кино санғишми, каллайи саҳаргача давом этадиган ўтиришларми, зиёфатларми — ҳаммасини беармон кўрдик. Хуллас, шу тариқа олти йилнинг кўкини кийиб юборибмиз. У пайтлари институтни битирганингдан кейин давлат тақсимотидан ўтардик. Хуллас, бизни ҳам тақсимот кенгаши сахти-сумбатимизга қараб ўтирмасдан "Тез ёрдам" дўхтири сифатида тақсимлаб юборди, денг.

Бирор ой институтни битирганимиз шарафига зиёфатма-зиёфат юрдик. Ундан кейин "Тез ёрдам" станциясига илимилиққина бўлиб кириб бордим. Ўшанда бош ҳаким аллақандай бир дўхтирчага қўшиб, бир ой тажриба ўташга қўйди. Мен сўтакдек ёш боланинг орқасидан "Тез ёрдам" жомадонини кўтариб, мазанглаб юришни ўзимга эп кўрмасдан, у билан яхшиликча муомала қилдим-қўйдим.

Дўхтирчанинг чўнтагига беш сўмни юмалоқ-ёстиқ қилиб тиқдим-да, яхши тавсифнома берасан, қолганини ўзимга қўйиб беравер, дедим. У ҳам ўзимиздан экан: "Майли, укахон, — деди. — Фақат хол қўймасанг бўлди!"

Хуллас, тажриба ўташ муддати тугади. Ҳамма қатори оҳори тўкилмаган оппоқ халатда талтайиб турибмиз, денг. Бир маҳал нозикниҳолгина диспетчер қиз мени йўқлаб, қўлимга чақирув қоғозини тутқазди. Унда: "Бемор Фалончиева Писмадончи, 78 ёшда, қон босими кўтарилган, писмадон манзилда", — деган битиклар боракан.

Шундай қилиб, "Тез ёрдам" мошинасида айюҳаннос солиб, қизил-яшил чироқларни яроқлатиб кампиршонинг ҳовлисига кириб бордик. Йўлда қўлимдаги доришунослик дарслигини варақлаб, босим туширадиган дориларнинг номларини, миқдорини ёдлаб бордим. Бўсағада баланд-паст бўлиб, кампиршонинг кам эмас, кўп эмас, нақ саккизта барзангидек ўғли турганакан. Уларни кўриб, капалагим учиб кетди.

— Шу келбатинг билан қўрқдингми? — уни мазах қилмоқчи бўлдим мен.

— Тўғрисини айтсам, жўра, улардан зиғирча ҳам қўрққаним йўқ. Аммо қўлимга умримда эмловчи игнани ушламаган, амалий дарслардан қочиб, кайфу сафода юрган мендек дўхтир нима ҳам қила оларди, дейсиз. Бунинг устига китобдан ҳозир ўқиб олган дориларим ҳаммаси миямда алғов-далғов бўлиб кетди. Таваккал қилдим-да, ўзимни кампиршо ётган айвонга урдим. Боякиш кампир менинг иштирокимда асфалософилинга кетиб қолмаса гўргайди! Титраётган қўлларим билан жомадонни очиб, китобдан қараб олган бир неча ампула дорини аралаш-қуралаш қилиб, "эми-дәми шу бўлсин, куф-суф" дедим-да, кампиршонинг томирига бир амаллаб санчдим. Барзангилар пойгакда тимрайиб туришарди. Бирпасдан кейин кампиршонинг аҳволи баттар оғирлашди. Шошиб-пишиб босимни қайта ўлчадим-у, кўзларимга ишонмадим, асбоб 60 га 30 мм. симоб устунини кўрсатарди.

— Ичиб-пичиб кирмаганмидинг, ишқилиб, — воқеаларнинг ривожи ўз комига торта бошлаганидан қизиқсиниб сўрадим мен ҳам.

— Қаёқда дейсан, — деди у. — Аммо ёлғон бўлмасин, бир кун аввал Жийдазор кўчасидаги чойхонада собиқ ҳамкурслар билан мириқиб ичгандик. Бу рўёмикан, деб қайта ўлчаб кўрдим, кўрсаткичлар боз — боягидек. Босим бундай кескин камайиб кетса, одам ҳушидан кетиб қолиши ёки дорулбақога рихлат қилиб юбориши турган гап. Кейин доришуносликдан ёдимда қолган босим кўтарувчи дориларни эслашга уриндим, жомадонни титкилаб кўрсам, икки-уч хили боракан, уларни аралаштириб кампиршони эмладим. Барзангилар мендан кўзларини узмайди, денг. Бироздан кейин кампиршо ўсал бўлиб, тили калимага келмай қолди.

— Нима, ўлдими, — ваҳимага тушиб сўради Азиз яна нима учундир карраги синган бурнини эҳтиётлаб.

— Ўлмабди-ю, ундан ҳам баттар бўлипти, — ҳикоясида давом этди у. — Қон босимини қайта ўлчаб кўрсам, 320 га 280 мм.ни кўрсатиб турибди, денг. Мен лаванг, шошганимдан кампиршога филнинг меъёрини юбориб қўйибман.

— Қон босимини ўлчайдиган асбоблар 300 дан зиёдни кўрсатмас эди, шекилли, — ҳайрон бўлиб сўрадим мен.

— Эй, оғайничалиш, — деди у сўлжайиброқ. — У замондаги асбоблар 350, ҳатто 1000 мм. симоб устунини ҳам кўрсатарди. Фақат шундай касални топсанг бас! Хуллас, бундай ҳолда бир сония вақт ҳам ғанимат, касалнинг умрини лаҳзалар ҳал қилади. Ўзимни йўқотиб ўтирмадимда, бирваракайига 5-6 ампулани аралаш-қуралаш қилиб, кампиршонинг дуч келган жойига суқдим. У ҳатто нинанинг оғриғини ҳам сезмай қолди. Босимни ўлчаб кўрсам, 40 мм.га 0 ни кўрсатиб турарди. Мен секин, заҳар танг қилганини баҳона қилиб, ҳожатхонага йўналдим-да, ўша жойдан қуённинг расмини чизиб юбордим.

— Шундай қилиб кампиршони тинчитдингми? — орамиздан кимдир палағда овозда сўради. У эса нимкосадек пиёлага қарийб бир шиша ароқни ағдарди-да, бир кўтаришда бўшатиб, орқасидан саримсоқни газак қилар экан:

— Лекин жони қаттиқ экан кампиршонинг, — деди хомушроқ оҳангда. Одам яшайман деса, тиббиёт ҳам ҳеч нарса қилолмасакан. Мен суриб юборгандан кейин барзангилар ўлим тўшагидаги кампиршони касалхонанинг жонлантирувчи бўлимига олиб келишибди. Муолажадан сўнг у икки-уч кунда отдек бўлиб кетибди. Айтишларича, у ҳозир тўқсонлардан ошиб, давру даврон суриб юрганмиш. Мен эса шу қочганча, "Тез ёрдам"нинг остонасига ҳам қайтиб қадам босмадим. Ҳали ҳам ҳужжатларим ўшоқда ётган бўлса керак.

У ҳангомасини тугатди. Биз эса ана шундай дўхтирнинг қўлига тушиб қолишдан Яратганнинг ўзи асрасин, деб охирги қадаҳни бўшатганимизда, тун ярмидан оққан эди.

Алижон ЗОҲИДИЙ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Жонибек Субҳонга опаси **Сабоҳатхон ЭРГАШЕВА** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-48
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Нурбой ЖАББОРОВ
Саҳифаловчилар — Шоҳруҳ ҚОСИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г — 861. Ҳажми — 3 босма табоқ, Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН